

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

Перспективи розвитку
економіки та управління
в умовах кризи

**EASTERN EUROPEAN
CENTER FOR SCIENTIFIC
RESEARCH**

Міжнародна науково-практична
конференція

**Перспективи розвитку
економіки та управління
в умовах кризи**

Матеріали

20 липня 2020 р.

м. Одеса

Перспективи розвитку економіки та управління в умовах кризи : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 20 липня 2020 р). Одеса : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2020. 79 с.

У збірнику представлені тези доповідей, оприлюднені на Міжнародній науково-практичній конференції “Перспективи розвитку економіки та управління в умовах кризи”, яка була проведена Східноєвропейським центром наукових досліджень 20 липня 2020 року.

Збірник розрахований на вчених, викладачів, докторантів, аспірантів, здобувачів вищої освіти, представників державних органів влади та місцевого самоврядування, представників підприємницьких структур і широкий читацький загал.

Робочі мови конференції: українська, англійська та російська.

Видається в авторській редакції

Матеріали збірника подаються в авторській редакції та друкуються мовою оригіналу. Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за достовірність наведених фактів, власних імен, географічних назв, цитат, економіко-статистичних даних, галузевої термінології, інших відомостей.

Відповідно до Закону України “Про авторське право і суміжні права”, при використанні наукових ідей та матеріалів цього збірника, посилання на авторів і видання є обов’язковим.

Research
Europe.org

© Колектив авторів, 2020
© Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2020
© Research Europe, 2020

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІКА

Вовк О. М., Ковальчук А. М., Концедайло А. В. Транспорт як системоутворюючий об’єкт розвитку інфраструктурної сфери економіки.....	6
Дідковська Л. І. Об’єднання водокористувачів: проблеми та перспективи.....	8
Дубницький В. І., Науменко Н. Ю., Овчаренко О. В. Цифровізації промислових підприємств.....	10
Македон Г. М. Smart-спеціалізація при плануванні стратегії розвитку Чернігівської області...14	14
Майорова І. М. Сучасні бізнес моделі морських портових комплексів.....	17
Рогальов О. О. Принципи та параметри при формуванні логістичних ланцюжків.....	19
Шевченко І. Ю. Криза “COVID-19” як глобальна деструкція автомобільної галузі України.....	21

СЕКЦІЯ 2. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Кудирко Л. П., Ткаленко С. І. Ризики зовнішньоторговельної відкритості країн в умовах глобальних рецесійних процесів.....	23
Щолокова Г. В. Міграційне питання: підхід ЄС до його врегулювання.....	25

СЕКЦІЯ 3. ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

Костюк О. В. Особливості організації та ведення бухгалтерського обліку в бюджетних установах.....	27
Толкачев В. А. Значение функции налогов для государства.....	31

СЕКЦІЯ 4. ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Козлов В. П. Розвиток банківського споживчого кредитування в Україні.....	33
Курінна О. В. Причини виникнення сучасних банківських криз.....	35
Petrushka O. V. Cyber crimes as a type of financial scam: consequences for the state.....	37

Ткачук І. Я.

Рух грошових коштів та вигод негрошового характеру в системі фінансів громадянського суспільства..... 39

Шелега М. М., Ткачук Н. М.

Бюджетна безпека в забезпеченні економічної безпеки держави.....42

СЕКЦІЯ 5. МЕНЕДЖМЕНТ, МАРКЕТИНГ, КІБЕРНЕТИКА ТА АГРОНОМІЯ**Бінерт О. В., Бінерт О. Р.**

Інноваційний, комунікаційно-інформаційний менеджмент в системі сучасного підприємства.....45

Гнідобор Д. О.

Актуальність застосування системи менеджменту інформаційної безпеки підприємств.....47

Грабовська І. В.

Особливості управління та забезпечення ефективності санаторно-курортних підприємств в умовах пандемії COVID-19.....50

Денисенко Т. М.

Ринок молочної продукції: реалії сьогодення.....54

Котлярова Ю. О.

Сучасні методології проектного менеджменту в ІТ-галузі.....56

Македон Г. П., Ляпіна І. Ю.

Актуальність е-навчання в умовах пандемії COVID-19.....58

Полотнянко О. І.

Інноваційна природа менеджменту.....61

Tertychna O., Ryabukha G., Buturlym D.

Organic crop production: EU experience for Ukraine.....63

СЕКЦІЯ 6. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ**Рой О. О.**

Місце і роль політичних партій у структурі громадянського суспільства....66

Хайлова Т. В., Роженко О. В.

Розвиток туризму як об'єкт державного регулювання в Україні.....69

СЕКЦІЯ 7. ТУРИЗМ**Гринюк Д. Ю.**

Методичні аспекти туристичного брендингу територій.....71

Левченко Ю. В., Геречук А. М.

Перспективи розвитку гастрономічного туризму на Полтавщині.....73

Чиняк В. В., Пугінська В. В.

Проблеми розвитку підприємств готельної індустрії в Україні.....76

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІКА

УДК 656.07

JEL Classification: R40

Вовк О. М., канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри економіки повітряного транспорту,
Національний авіаційний університет, м. Київ

Ковальчук А. М.,
старший викладач кафедри економіки повітряного транспорту,
Національний авіаційний університет, м. Київ

Концедайло А. В.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Національний авіаційний університет, м. Київ

ТРАНСПОРТ ЯК СИСТЕМОУТВОРЮЮЧИЙ ОБ’ЄКТ РОЗВИТКУ ІНФРАСТРУКТУРНОЇ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

Транспортні підприємства належить до стратегічно важливої галузі економіки, без ефективної роботи якої неможливе подальше підвищення темпів розвитку інших суб’єктів економічної діяльності.

Основне завдання транспорту в економічній системі – своєчасне, якісне та цілковите задоволення запитів галузей економіки та населення у перевезеннях, підвищення економічної ефективності розвитку та формування стійких зв’язків між структурними, територіальними елементами економічної системи.

Сучасні соціально-економічні закономірності структурної перебудови та технологічно-інформаційної модернізації провокують потреби у формалізації закономірностей і формуванні нових підходів до управління розвитком транспортної інфраструктури. Дослідженню економічних закономірностей розвитку транспортної галузі присвятили свої дослідження такі вчені, як О. В. Ареф’єва, Ю. Ф. Кулаєв, Г. Ю. Кучерук та інші [1 – 3].

Транспортні послуги є одними з дохідноутворюючими в економіці України. За вартістю (обсягами) реалізації транспортних послуг згідно офіційної статистики констатуємо зростання в 3,5 разів за 2010 – 2018 рр. Питома вага транспортних послуг у ВВП держави становить близько 5,47 %

в 2018 році, втративши 0,2 % в порівнянні з 2017 роком [4]. Темпи нарощування кількості вантажів та пасажирів є помірними: згідно з даними Державної служби статистики України: за період 2000 – 2018 рр. спостерігалось не значне зростання обсягів вантажних перевезень (на 7,45 %) та зниження пасажирських перевезень на 44 % (переважно за рахунок зниження перевезень залізничних, автобусних та міських). Найбільш піковими періодами в зростанні обсягів за останніх 20 років вантажних перевезень були 2007 – 2008 рр. (близько +1880 млн т/рік), а в пасажирських 2004 – 2008 рр. (близько +8200 млн пас./рік).

Необхідно зазначити, що світові кризи 2008 – 2009 та 2020 рр. зробили негативний вплив на розвиток української економіки в цілому. Фінансова криза 2008 – 2009 рр. практично не вплинула на показники діяльності транспорту та інфраструктури, оскільки на той час українська економіка була орієнтована на регіони Східної Європи, зокрема, російський ринок. З розширенням присутності на європейському ринку та впровадженням безвізового режим зросли обсяги туристичних поїздок та трудової міграції. Так, у 2016 р. ВВП України збільшився на 2,3 % (і 2,4 % в першому півріччі 2017 р.), при цьому обсяги транспортних послуг збільшилися на 8%, що пов'язано зі збільшенням мобільності виробників і споживачів послуг [8]. Пандемія 2019 – 2020 рр. уже скоротила авіаційні перевезення на 98 % (не зважаючи на активізації авіа вантажних перевезень). Загалом падіння обсягів перевезень вантажів у січні-квітні 2020 в порівнянні з аналогічним періодом 2019 р. становить 15,7 %, а пасажирів – знизилась на 34,1 %.

Отже, світові тенденції розвитку економічних систем та транспортної інфраструктури пов'язані за технологічними й інвестиційними параметрами, мають спільну залежність від спрямованості модернізації структури регіонів та інноваційного розвитку, переорієнтації на інформаційно-цифрові, логістично-управлінські та обслуговуючі послуги.

Список використаних джерел

1. Ареф'єва О. В., Вовк О. М. Адаптивне управління підприємствами в умовах неотехнологічного відтворення : монографія. Київ : НАУ, 2020. 232 с.
2. Кулаев Ю. Ф. Экономика гражданской авиации Украины : монографія. Киев : Феникс, 2004. 667 с.
3. Кучерук Г. Ю., Тимошук О. М., Вовк О. М., Мельник О. В. Якість логістизації транспортних послуг: інвестиційний аспект : монографія. Київ : ТОВ "СІК ГРУП УКРАЇНА", 2020. 184 с.
4. Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 19.06.2020).

УДК 330.15

JEL Classification: Q25

Дідковська Л. І., канд. екон. наук, старш. наук. співроб., старший науковий співробітник відділу форм і методів господарювання в агропродовольчому комплексі, ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”, м. Київ

ОБ’ЄДНАННЯ ВОДОКОРИСТУВАЧІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У багатьох регіонах України початок вегетаційного періоду 2020 р. супроводжувався тривалою посухою. Через це, за оцінками експертів, українські аграрії можуть недоотримати до 10 млн тонн зернових [1]. Зважаючи на природні виклики, впровадження гідромеліоративних заходів є вирішальною умовою стабільного та гарантованого сільгосптоваровиробництва.

У 2019 р. уряд схвалив Стратегію зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року. Отже, питання відновлення меліоративних систем є пріоритетним у сільському господарстві України. Зокрема, відродження зрошення на площі 500 – 550 тис. га сприятиме збільшенню виробництва сільськогосподарської продукції на 8 – 10 млн тонн щороку [2].

В умовах економічної кризи аграрний сектор залишається локомотивом вітчизняної економіки. З боку уряду значна увага приділяється вирішенню проблемних питань в аграрній сфері. Проте, чимала частка проблем залишається невирішеною. Йдеться про доцільність прискорення прийняття конкретних законодавчих рішень. Нині особливо гостро стоїть питання відсутності нормативно-правової бази для об’єднань водокористувачів.

Слід зазначити, що проект закону “Про об’єднання водокористувачів” вже передано до Комітету Верховної Ради. Сільгосптоваровиробники очікують на його ухвалення. Цей проект передбачає передачу внутрішньогосподарської та частини державної зрошувальної інфраструктури у тривале використання об’єднанням водокористувачів, що сприятиме покращенню управління та дозволить здійснити модернізацію сектора.

Згідно законопроекту [3] основними завданнями об’єднань водокористувачів є:

– ефективне управління, експлуатація та технічне обслуговування об’єктів меліоративної інженерної інфраструктури в межах зони обслуговування організацій;

– одержання води від постачальника та розподіл її на основі щорічних договорів між членами об’єднань та особами, які є землевласниками або

землекористувачами в межах зони обслуговування;

- реконструкція, модернізація та поточний ремонт меліоративної інфраструктури, що знаходиться в межах зони обслуговування ОВК;

- забезпечення раціонального та екологічнобезпечного використання земельних і водних ресурсів;

- підвищення рівня обізнаності водокористувачів щодо впровадження перспективних ресурсощадних та енергоефективних способів поливу.

Члени об'єднань водокористувачів мають право на: повну інформацію щодо формування тарифів; доступ до річної фінансової та бухгалтерської звітності; вихід з організації; компенсацію збитків, отриманих через недбалі дії інших членів організації, тощо. Крім того, члени зазначеної організації зобов'язані: виконувати положення статуту, вчасно сплачувати внески (розмір річного членського внеску залежить від площі земельної ділянки, яка перебуває у власності чи користуванні члена об'єднання, з урахуванням пайової участі члена ОВК у витратах на щорічне технічне обслуговування об'єктів меліоративної інженерної інфраструктури), дотримуватись графіку поливів, надавати інформацію щодо водопотреб тощо.

Слід зазначити, що нещодавно відбулася відкрита міжвідомча дискусія щодо необхідності створення об'єднання водокористувачів. Урядовці, науковці та представники профільних асоціацій обговорили основні аспекти законопроекту. Встановлено перспективність створення об'єднань водокористувачів: підвищується ефективність проведення гідромеліоративних заходів, нівелюються конфлікти водокористувачів щодо надання послуг з водопостачання, створюються передумови для забезпечення раціонального використання земельних ресурсів та поліпшення якості води. Водночас, обґрунтовано доцільність прискорення завершення реєстрації зазначеного законопроекту, його прийняття та реалізації. Тож цей процес запущено. Сподіваємось на швидкий результат.

Рівень зношення меліоративної інфраструктури становить 82 %. Саме держава має створити передумови для агросектору щодо відновлення зрошувальної інфраструктури. Законодавче регулювання створення та функціонування об'єднань водокористувачів в межах зрошувального масиву сприятиме здійсненню модернізації сектора та підвищенню ефективності сільгоспвиробництва.

Список використаних джерел

1. Агросектор потребує негайного втілення держпрограм з зрошення та меліорації. URL: agravery.com.

2. Створення об'єднання водокористувачів стане поштовхом у розвитку зрошення в Україні. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/stvorennya-obyednannya-vodokoristuvachiv-stane-poshtovhom-u-rozvitku-zroshennya-v-ukrayini>.

3. Проект Закону України "Про об'єднання водокористувачів". URL: <http://kakhovka-rayrada.gov.ua/pyblinform/other/322-proekt-zakonu-ukrainy-pro-obiednannia-vodokorystuvachiv/4633-proekt-zakonu-ukrajini-pro-ob-ednannya-vodokoristuvachiv.html>.

УДК 330.34

JEL Classification: L16

Дубницький В. І., д-р. екон. наук, професор, професор кафедри підприємництва, організації виробництва та теоретичної і прикладної економіки, ДВНЗ “Український державний хіміко-технологічний університет”, м. Дніпро

Науменко Н. Ю., канд. техн. наук, доцент, доцент кафедри підприємництва, організації виробництва та теоретичної і прикладної економіки, ДВНЗ “Український державний хіміко-технологічний університет”, м. Дніпро

Овчаренко О. В., канд. екон. наук, викладач кафедри підприємництва, організації виробництва та теоретичної і прикладної економіки, ДВНЗ “Український державний хіміко-технологічний університет”, м. Дніпро

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Зміни сучасного світу, які викликані бурхливим розвитком інформаційно-комунікаційних технологій та загальною цифровізацією, не змогли не торкнутися виробничих систем. Нова промислова революція-концепція Індустрія 4.0 не могла не знайти відображення в задачах безпеки промислових систем. Еволюція технологій та інструментів управління в бік повсюдного застосування комп'ютеризованих компонентів, викликало появу та швидке зростання числа нових атак на промислові системи.

Сучасне виробництво зазнає суттєві зміни у зв'язку з повсюдним впровадженням інформаційних технологій та систем. Електронними датчиками та контролерами обладнуються практично всі промислові елементи та завдяки їм в процесі організації потоків речовини та енергії при виробництві додаються ще й інформаційні потоки.

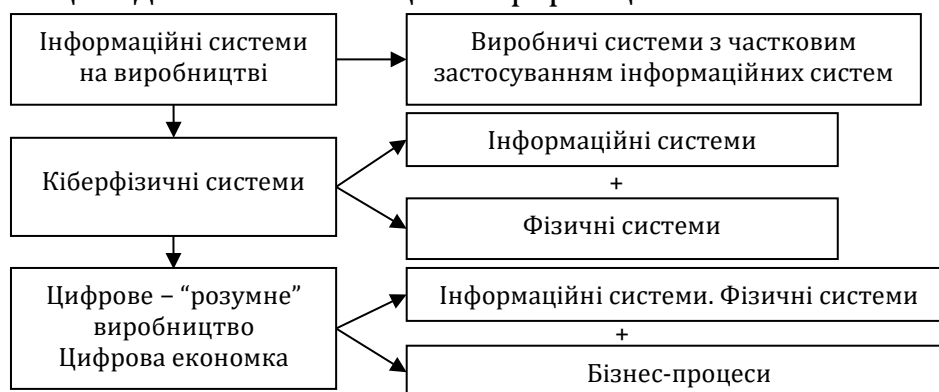

Рис. 1. Трансформація промислового виробництва в умовах переходу до цифровізації підприємства

Трансформація виробничої інформації може бути представлена на рис. 1, та зараз можливо казати не про два (старий та новий, кіберфізичний), а про три етапи зміни промислового середовища. Перший включає в себе традиційні інформаційні системи та інформаційно-телекомунікаційні системи. Поява другого етапу викликала кібернетизацію виробничого процесу та повсюдне впровадження промислових контролерів. Третій – погляд в майбутнє, вже висвітлений спеціалістами [1, 2, 3]. Він передбачає цифрову інтеграцію не тільки фізичних систем, але й організаційних: кібернетизація бізнес-процесів підприємства.

Сьогодні відбувається активний розвиток кіберфізичних систем та перехід до етапу інтеграції з бізнес-процесами – цифровому виробництву та цифровій економіці. Кіберфізичний об'єкт – це концептуальна парадигма уявлення виробничих, технологічних схем у вигляді конгломерату засобів перетворення різних видів матерії і енергії та інформаційно-комунікаційного середовища, які забезпечують як обмін інформацією між компонентами, так і стійке функціонування всієї системи в умовах зовнішніх впливів за допомогою автоматизованого управління [1, с. 4].

Кіберфізичні системи можна визначити як набори взаємодіючих кіберфізичних об'єктів, які включають набір взаємопов'язаних фізичних компонент, що реалізують технологічний процес; інформаційних компонент, що здійснюють управління процесом різного ступеня автоматизації; комунікаційного середовища, яке забезпечує обмін інформацією всередині системи та з зовнішнім середовищем та передачу керуючих команд виконавчим механізмом [3, с. 5]. На цьому етапі можливо казати про повне проникнення інформаційних технологій та застосування їх в усіх сферах виробничої діяльності, побудову систем адитивного виробництва, застосовуючи інтелектуальних роботів.

Виробничі системи в істотному ступені зазнали зміни в результаті практично “тотальної” комп'ютеризації. Можливо виділити два узагальнені етапи виробництва, характерні як для традиційних, так і для сучасних комп'ютеризованих систем Індустрії 4.0 (рис. 2).

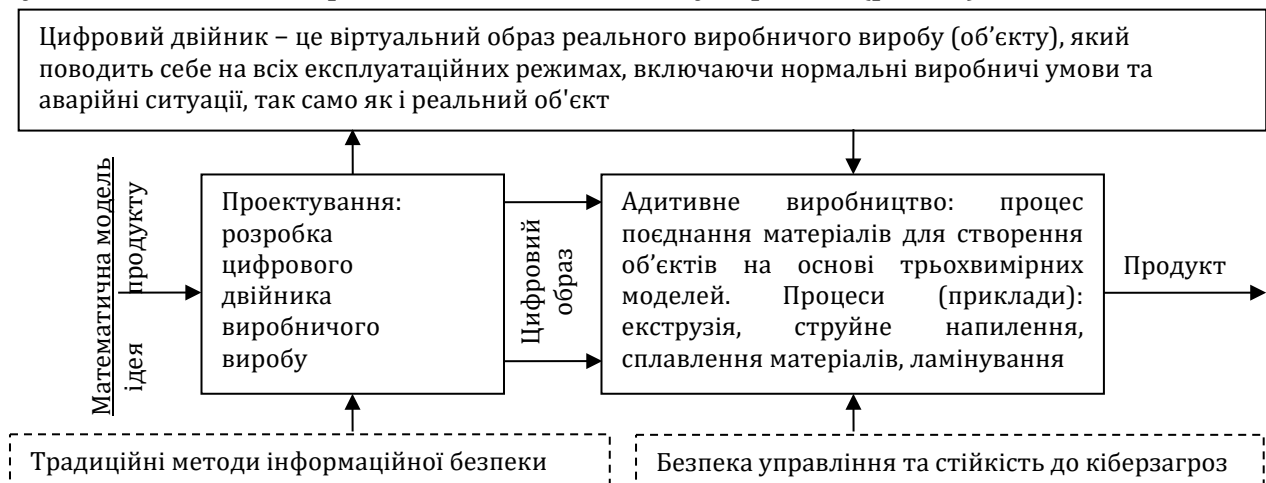

Рис. 2. Узагальнені етапи промислового виробництва

Цифровий двійник економить, в межах формування “розумного” виробництва, розробникам продукції значну кількість часу та фінансів на натурні випробування та перепроектування продукції. При цьому, першим етапом стає створення цифрового двійника або виробу – для виробничих систем і це може бути комп’ютерна модель або 3D образ виробу в системах САПР. В цьому випадку, виробничі системи відносно локалізовані та можливо говорити про них, як про традиційні системи проектування, до яких можливо застосовувати загальноприйняті заходи інформаційної безпеки: створення довірчого середовища, контроль зовнішнього доступу та ін.

Другим етапом є сучасне адитивне виробництво, в управління яким широко застосовуються обчислювальна техніка, інтегрована з зовнішнім середовищем набагато більше ніж це прийнято в традиційних рішеннях. В цьому випадку стає практично неможливо повністю контролювати або виключити зовнішній вплив на виробничу систему та виникає актуальна задача забезпечення стійкості виробничого процесу в умовах змінної множини різних зовнішніх впливів (наприклад, інформаційно-психологічного впливу).

Разом з трансформацією традиційного виробництва (рис. 1) відбувається трансформація інформаційної безпеки (рис. 3).

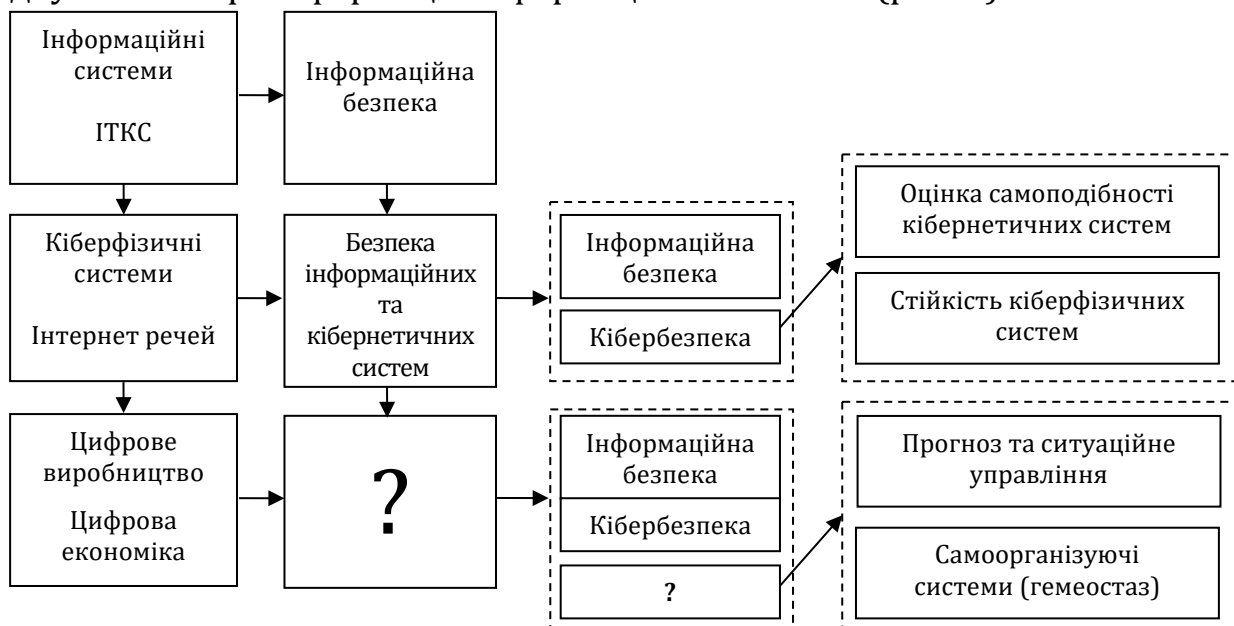

Рис. 3. Трансформація поняття безпеки в межах процесу цифровізації промислового виробництва

З появою кіберфізичних систем та Інтернету речей, “флагманів” цифрового виробництва, до поняття інформаційної безпеки, яке базується на безпеці інформаційно-телекомунікаційних систем, додалось поняття кібербезпеки. Слід відмітити, що при інтеграції з бізнес-процесами може відбутися розширення традиційного поняття інформаційної безпеки ще на одну ступень. Якою вона буде сьогодні сказати ще важко. Можна погодитись з точкою зору авторів праці [1], що природа цифрового виробництва обумовлює основну складність, яка виникає при створенні

моделі загроз систем цього класу. Велика кількість користувачів, компонент, інтеграція виробництва призводить до неможливості використання традиційних моделей атак, що вочевидь на прикладі робіт в області моделювання загроз сучасних промислових систем [2, 3]. Передбачити, та описати все різноманіття можливих впливів стає складно, якщо взагалі можливо – а їх число збільшується у міру розвитку та інтеграції технологій, від числа інноваційних промислових технологій до цифрових технологій.

Кібербезпека – це набір принципів та засобів забезпечення безпеки інформаційних технологій, підходів до управління безпекою та інших технологій, які використовуються для активної протидії реалізації кіберзагроз. Цифрова трансформація виробництва, поява кіберфізичних об'єктів та систем, формування кіберсередовища є, на думку багатьох закордонних та вітчизняних науковців, неминучим наслідком повсюдного використання програмованих контролерів (сенсорних пристроїв) та комп'ютеризації процесів управління. Одночасно спостерігається зростання та зміна специфіки атак на виробничі системи. На думку авторів роботи [1, с. 13], основним стає АРТ (advanced persistent threat) атаки, цілеспрямовані, реалізовані групами зловмисників, які використовують різні технології від спеціалізованих програмних рішень до соціальної інженерії, які реалізують декілька “векторів” атак.

Слід відмітити, що найчастіше ці атаки спрямовані не на отримання даних виробничих систем, а на управління самим виробничим процесом, контролювання фізичними об'єктами. Нові “вектори” атак різноманітні та достатньо винахідними. Як наслідок, для великих гетерогенних систем цифрового виробництва все їх різноманіття стає складно описати загальноприйнятими моделями.

В цих умовах важливим напрямком в умовах цифровізації промислових підприємств стає розвиток кібербезпеки, як важливої частини інформаційної безпеки (за компонентами: інформаційної інфраструктурної безпеки; інформаційно-аналітична безпека та інформаційно-інженерна безпека). Як вже відмічено вище, кібербезпека в межах виробничої діяльності об'єднує підходи, методи та засоби захисту кіберфізичних систем цифрового виробництва.

На закінчення слід відмітити, що стійкість систем цифрового виробництва в цілому визначається її здатністю до гомеостазу, тобто, здатності до вироблення та реалізації компенсуючи впливів. Основою побудови модуля прийняття управлінського рішення в межах виробничої системи повинна стати теорія ситуаційного управління, яка базується на оцінці поточної ситуації та формування варіанту дій. Інструмент реалізації обраних сценаріїв та реакція вже присутні в сучасних технологіях цифрового менеджменту. Наприклад, це програмно-конфігуровані та керовані рішення у вигляді програмно-конфігурованих мереж в промислових виробництвах в США, Німеччині, Японії, Південній Кореї.

Важлива та обставина, що збудований блок забезпечення інформаційної безпеки буде зданий проводити адекватну оцінку ситуації в межах великих виробничих систем, генерувати прогнози її розвитку та реалізовувати рішення про компенсуючий або випереджувальний вплив при всьому різноманітті загроз цифровому промисловому виробництву.

Список використаних джерел

1. Зегжда Д. П., Васильев Ю. С., Полтавцева М. А., Кефели И. Ф., Боровков А.И. Кибербезопасность прогрессивных производственных технологий в эпоху цифровой трансформации. *Вопросы кибербезопасности*. 2018. № 2 (26). С. 2 – 15. DOI: 10.21681/2311-3456-2018-2-2-15.
2. Косарева И. Н., Самарина В. П. Особенности управления предприятием в условиях цифровизации. *Вестник Евразийской науки*. 2019. № 3. <https://esj.today/PDF/35ECVN319.pdf>.
3. Васильев Ю. С., Зегжда Д. П., Полтавцева М. А. Проблемы безопасности цифрового производства и его устойчивость к киберугрозам. *Проблемы информационной безопасности. Компьютерные системы*. 2017. № 4. С. 47 – 63.

УДК 332.146

JEL Classification: R11

Македон Г. М., канд. екон. наук,
старший викладач кафедри менеджменту,
ВП НУБіП України “Ніжинський агротехнічний інститут”, м. Ніжин

SMART-СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ ПРИ ПЛАНУВАННІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Smart-спеціалізація – це виявлення унікальних функцій і активів кожної країни і регіону, підкреслення конкурентних переваг кожного регіону і зосередження уваги регіональних партнерів на баченні майбутніх досягнень. Це також означає зміцнення регіональної інноваційної системи, збільшення потоку знань і розповсюдження користі інновацій у регіональній економіці [1].

Формування стратегії розвитку області є комплексним процесом, який повинен об'єднувати ініціативи влади, бізнесу, науки і громадського сектору. Враховуючи те, що термін реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року та Стратегія сталого

розвитку Чернігівської області на період до 2020 року завершується, область активно працює над проектом Стратегії сталого розвитку Чернігівської області на період до 2027 року. З метою оптимального представлення інтересів всіх груп та секторів, а також маючи на меті підвищення інвестиційного та інноваційного потенціалу регіону, одним з інструментів, що буде використовуватися при її створенні є smart-спеціалізація.

Чернігівщина – один із чотирьох регіонів України, зареєстрованих на Платформі smart-спеціалізації. За результатами 2018 року основну частину валового регіонального продукту Чернігівської області формують сфера послуг (38,2 %) та сільське господарство (31,2 %). У структурі аграрного комплексу 78 % становить рослинницький комплекс, а серед промисловості лідирує харчова промисловість з показником 39,2 %. Партнерами області є понад 130 країн, основними партнерами області в експорті є країни Європейського Союзу (38,4 %), Республіка Білорусь (5,9 %) та Єгипет (5,3 %) [1].

У структурі експорту області переважають зернові культури (41,8 %), готові харчові продукти (9,6 %), папір та картон (9,3 %) та деревина та вироби з неї (8,2 %) із сумарним експортом 680,9 млн дол. та позитивним сальдо в 229,2 млн дол. У 2018 році область залучила 429 млн дол., основним інвестором є Великобританія (86,8 %) і основна частка інвестицій залучена в переробну промисловість (92,2 %) [2]. З урахуванням цих даних важливо зберегти традиційний аграрний сектор та дати поштовх новим потенційним: туризм, альтернативна енергетика, машинобудування, інформаційні технології та логістична інфраструктура.

Важливо, що Чернігівщина займає друге в рейтингу областей за результатами моніторингу процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування за результатами березня 2019 року. Такий моніторинг щомісячно здійснює Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. Так, Чернігівщина – перша за кількістю районів, на території яких створені ОТГ. Наразі в області не залишилося жодного адміністративного району, де не функціонують об'єднані громади. Також область – лідер за показником приєднання громад до міст обласного значення.

Одним із важливих напрямів реалізації положень Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, а також економічної інтеграції із загальним ринком ЄС і забезпечення включеності в глобальні ланцюги доданої вартості є реалізація в Україні ідеї smart-спеціалізації.

Основний принцип смарт спеціалізації полягає у фокусуванні знань та їх поєднанні з обмеженою кількістю пріоритетних видів економічної

діяльності, щоб країни та регіони стали конкурентоспроможними в світовій економіці. Такий підхід дозволяє регіонам скористатися ефектом передачі знань та використовувати нові знання, що є важливим фактором продуктивності. Інакше кажучи, smart-спеціалізація – це створення унікальних ресурсів та можливостей на основі унікальних промислових, галузевих структур та відповідної бази знань.

Застосування цього новітнього підходу визначається як ключовий компонент співпраці в рамках Європейської політики добросусідства щодо можливості використання європейських структурних та інвестиційних фондів. Виходячи з потреби долучитися до Стратегії smart-спеціалізацій (СРС) Євросоюзу, в Україні з 2016 року здійснюється досить активна робота з вироблення узгодженої з ЄС позиції [2].

Стратегія smart-спеціалізації потребує деяких структурних змін, що можуть бути спровоковані одним з наступних, не взаємовиключних процесів:

- перехід від існуючої галузі до нової, заснований на діяльності спільно діючих установ та процесах, які формують базу знань для створення нової діяльності;

- модернізація: це процес технологічного вдосконалення існуючої галузі виробництва, включаючи розвиток конкретних сфер застосування ключових інноваційних технологій для покращення ефективності та якості вже існуючих галузей;

- диверсифікація: це потенційна синергія, що може відбутися між існуючою та новою галуззю економічної діяльності;

- заснування цілковито нового виду діяльності: НДДКР можуть перетворити раніше низькі за темпами розвитку сфери економічної діяльності в привабливі та прибуткові. Це може статися за умови поєднання діяльності НДДКР з підприємницькою діяльністю.

Використовуючи інструментарій smart-спеціалізації при розробці Стратегії розвитку Чернігівської області можна оптимальним способом поєднати зусилля влади, бізнесу і науки, що допоможе при розробці нових бізнес-моделей, які будуть реагувати на змінні відносини. Застосування даного методу до конкретних галузей регіональної економіки області, таких як туризм та інформаційні технології, стане темою подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Foray D., P. A. David and B. Hall. Smart Specialisation. The Concept. URL: https://ec.europa.eu/invest-inresearch/pdf/download_en/kfg_policy_brief_no9.pdf.
2. Smart Specialisation Platform. URL: <http://s3platform.jrc.ec.europa.eu>.

УДК 656.078.1

JEL Classification: L91

Майорова І. М., д-р. екон. наук, професор,
професор кафедри навігації і управління судном,
Азовський морський інститут Національного університету "ОМА"

СУЧАСНІ БІЗНЕС МОДЕЛІ МОРСЬКИХ ПОРТОВИХ КОМПЛЕКСІВ

З історичного досвіту будь-якої країни відома теза: великий порт – економічно розвинена територія. Всі країни світу прагнули завжди мати великий порт, який виконував функції торгівельно обмінного характеру, захисного і озброєно стратегічного характеру, мав привабливість для залучення вантажів, товарів, судновласників, ділових людей. Всім відома з дитинства казка О. Пушкіна "Про царя Салтана, його сина царя Гвідона" Саме в цій казці цар Гвіндон опинившись на острові будує спочатку порт, потім запрошує до нього гостей, які прибувають до нього на човнах, показує озброєність міста – порту, що охороняється з моря 33 богатырями і далі... досить багато славетних чудес відбувається у цій казці.

Україна має довгу берегову лінію, налагоджену міжнародну торгівлю з усіма регіонами світу, потужний господарський комплекс, який представлено розгалуженими галузевими зв'язками. Через українські порти забезпечується більше 34 % вантажообігу Чорноморо-Азовського басейну, що показує вагомість і важливість національного портового комплексу і не тільки в рамках однієї України, а інших країн, економіка яких тим чи іншим чином пов'язана з Чорноморо-Азовським басейном.

Основні функціональні призначення морських портів можна звести до трьох напрямів: створення нормальних умов для підготовки транспортних суден до виконання транспортного процесу; виконання навантажувальних і розвантажувальних робіт; між транспортна передача товарів, тобто з морського транспорту на автомобільний, залізничний, трубопровідний, авіаційний; забезпечення нормальних умов діяльності виробничих, інвестиційних і ринкових комплексів і об'єктів, що розташовані на території, яку охоплює порт.

Традиційно у якості основного виробничого показника роботи порту розглядалися показники обсягів навантажувально-розвантажувальних робіт в фізичних тонах. Транспортною продукцією порту являється кінцеве переміщення вантажів з моменту їх надходження до моменту їх відправки з порту. Такий підхід не враховує найважливішу функцію порту – прискорення обробки всіх видів транспортних засобів і доставки товарів до споживача.

Продукція, як результат виробничої діяльності, має речову форму. Всі категорії підприємств виробничої сфери діяльності формують визначене коло споживачів, тобто, впливають на обсяги і структуру споживання. Порти знаходяться в залежності від величини зовнішнього товарообміну і від частки морських вантажопотоків зовнішньоекономічних зв'язків.

В сучасних реаліях господарювання будь який морський порт виступає не тільки підприємством, що виконує перелічені вище функції, а й несе соціальні та економічні наслідки своєї діяльності. В сучасній науці існує безліч авторів, що освітлювали такі питання. В монографії [1, с. 32 – 33] з посиланням на праці П. Холла [2] виділено принципи визначення сутності сучасного морського порту і напрямів його роботи.

1. Порти, які спеціалізуються на обробці і обслугованні тільки певної категорії вантажів. Ключова місія таких портів по-перше, отримання доходів від діяльності, по-друге, вони дають робочі місця в регіоні і приймають участь в створенні регіонального бюджету. Саме тому, основними показникам роботи такого порту будуть такі показники: обсяг перероблених вантажів, їх вигляд, виконання режимів морського перевезення, напрямки і призначення вантажів; можливість виконання заміни перевезення, кінцеве використання вантажів [1, с. 32].

За обсягом охоплення різних видів вантажів порти П. Холл розділив на три групи: хаби, диверсифіковані, нішеві. Найбільш поширені в морській галузі порти-хаби. В таких портах обробляються усі види вантажів, вони мають широкий спектр обладнання, розвинуту транспорту інфраструктуру, зв'язки з дрібними внутрішніми портами, сприятливе зовнішнє оточення, підтримують тісні виробничі зв'язки з усіма компаніями, які працюють в порту [2].

Диверсифіковані і нішеві порти мають середні розміри, обслуговують усі види вантажів. Особливістю нішевих портів виступає їх спроможність обробляти особливо ті вантажі, або групи вантажів, які притаманні тільки цій місцевості, регіону. Вони виробляються на території до якої належить порт, або споживаються підприємствами цієї території, або обробка вантажів, які виготовляються регіональними підприємствами і вантажі, які споживаються ними.

2. Порти, як ланцюги інфраструктурної системи країни, або місцевості, регіону. Стратегія функціонування таких портів – підвищення якості послуг, що надаються, оптимізація технологій виконання вантажно-розвантажувальних і перевантажувальних робіт, максимізація доходів від наданих послуг. Такі порти приділяють увагу інфраструктурі, а саме глибині та довжині причалів, наявності сучасних складських систем і терміналів, сучасне кранове обладнання [1, с. 32].

3. Порти, як вузлові ланки в транспортній мережі. Такий класифікаційний підхід має на увазі, що порт виступає центральною ланкою в зовнішній торгівлі, через нього проходять торгівельні шляхи країни, або регіону в міжнародній торгівельній системі [1, с. 33].

Контейнеризація, технологія блокчейн, інформаційні технології, що поширюються останнім часом в усьому світі, будівництво мега-кораблів, інтермодальні технології перевезень, розвиток логістики привели до того, що морські порти слугують одним із головних ланцюгів і відіграють першу роль в організації глобальних систем постачання товарів в усьому світі.

Список використаних джерел

1. Дем'янченко А. Г. Концепція ефективного управління розвитком морської портової галузі України в ринкових умовах. Маріуполь: Новий світ, 2014. 359 с.
2. Hall P. The institution of infrastructure and the development of port-regions. University of California at Berkeley, 2002. 555 p.

УДК 658.8

JEL Classification: L87

Рогальов О. О.,
здобувач вищої освіти 2 курсу,
Інститут бізнес освіти,
ДВНЗ “Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана”, м. Київ

ПРИНЦИПИ ТА ПАРАМЕТРИ ПРИ ФОРМУВАННІ ЛОГІСТИЧНИХ ЛАНЦЮЖКІВ

В умовах стрімкого розвитку цифрового бізнесу, особливо для схем B2B та B2C, швидкість доставки товару стає на перше місце, а ніж характеристики самого товару. Чим швидше буде виконано доставку товару клієнту, тим більш лояльними вони будуть до продавця. Тому, головною задачею транспортної компанії є – в стислі терміни доставити вантажі різних категорій до будь-якого місця призначення до кінцевого отримувача.

Сучасні транспортні компанії, наприклад “Нова пошта”, мають власну логістичну інфраструктуру, що складається з складської, транспортної і інформаційної (рис. 1).

Параметр швидкості доставки досягається шляхом розроблення нових або вдосконалення існуючих логістичних ланцюжків.

Логістичний ланцюжок – це множина учасників процесу фізичного руху вантажу, над яким виконуються логістичні операції і кінцевим результатом яких, є доведення вантажу від відправника до отримувача.

Рис. 1. Логістична інфраструктура транспортної компанії

При розробленні логістичних ланцюжків враховується такі параметри:

- пункти відправки/отримання вантажу;
- характеристики вантажу (вага, розмір тощо);
- кількість вантажу;
- часові рамки між учасниками руху вантажу;
- графіки руху автомобілів;
- витрати на здійснення перевезення.

Ефективність побудови логістичного ланцюжка забезпечить доставку вантажу в певне місце в призначений час в необхідній кількості з мінімальними витратами. Тому варто перейти від класичних моделей логістики до сучасних Lean-технологій.

Суть Lean-технології в логістиці полягає в понятті “точно в термін” з дотриманням правил 7R [1]:

- 1R (right product) – потрібна продукція (вантаж);
- 2R (right quality) – необхідної якості;
- 3R (right quantity) – у необхідній кількості;
- 4R (right time) – в потрібний час;
- 5R (right place) – в потрібному місці;
- 6R (right customer) – потрібному споживачу (отримувачу вантажу);
- 7R (right cost) – з необхідним рівнем витрат.

Отже, основними задачами, що стоять перед транспортними компаніями є:

- зниження витрат на транспортування вантажів;
- підвищення якості транспортних послуг;
- забезпечення потреб бізнесу в транспортних послугах в ринкових умовах.

Дані задачі вирішуються шляхом розроблення ефективних логістичних ланцюжків, а дотримання семи правил логістики зі сторони транспортної компанії значно підвищать задоволеність клієнтів.

Список використаних джерел

1. Suresh S., Vasantha D. Influence of 7R in Logistics Industry towards Customer Satisfaction. *International Journal of Engineering & Technology*. 2018. № 7. С. 977 –979.

УДК 338.45.01

JEL Classification: L62

Шевченко І. Ю., д-р. екон. наук, доцент,
завідувач кафедри економіки і підприємництва,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет, м. Харків

КРИЗА “COVID-19” ЯК ГЛОБАЛЬНА ДЕСТРУКЦІЯ АВТОМОБІЛЬНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Коронавірусне лихо, що охопило планету, принесло зміни у життя кожної людини. Поки всі сили направлені на протидію COVID-19, у багатьох країнах світу вже підіймають питання щодо економічних наслідків пандемії – тих, що вже мають місце, та тих, що лише очікуються за різних сценаріїв.

Так, наприклад, Європейська асоціація автовиробників (АСЕА) радикально переглянула свій прогноз реєстрацій легкових автомобілів на 2020 рік і очікує скорочення ринку приблизно на чверть. Після перших “ударних хвиль” кризи, з середини березня по травень ринок ЄС скоротився на 41,5 % [1].

Що ж говорити про автомобільну галузь України, яка ні за масштабами, ні за фінансовою стійкістю автовиробників, ні за попитом не може порівнюватися з автоіндустрією в країнах Євросоюзу? Глобальна криза “COVID-19” може стати ключовим чинником остаточної деструкції вітчизняного автопрому.

Скориставшись статистичними даними Асоціації автовиробників України “УкрАвтопром” [2 – 6], представимо в табл. 1 динаміку обсягів виробництва та продажів автомобілів в Україні по місяцям у 2016 – 2020 рр.

Таблиця 1

Динаміка виробництва та продажу автомобілів в Україні в 2016 – 2020 рр.

Показники	Значення показників за місяцями років											
	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12
2016 рік												
Вироблено												
легковиків	224	149	254	188	473	347	268	309	375	436	777	540
вантажівок	64	30	46	110	81	75	77	0	1	12	51	56
автобусів	5	0	5	1	37	6	18	35	35	48	49	82
Продано												
легковиків	3183	4201	4902	5697	4447	4781	5548	5630	5771	6073	7728	7601
вантажівок	451	486	620	725	429	709	673	604	795	719	1031	1112
автобусів	107	97	62	79	57	59	98	107	149	140	143	195
2017 рік												
Вироблено												
легковиків	300	259	562	570	622	725	405	642	689	835	895	752
вантажівок	59	50	44	0	10	43	48	32	60	48	29	63
автобусів	35	53	81	51	50	67	58	68	73	61	90	117
Продано												
легковиків	4822	4856	7278	6445	6592	6884	6425	6598	7840	7652	7677	9179

Продовж. табл. 1

вантажівок	784	724	846	915	955	902	1132	1072	982	1003	1029	1205
автобусів	159	168	102	48	120	94	96	139	148	118	144	184
2018 рік												
Вироблено												
легковиків	479	606	683	615	374	592	150	413	476	635	440	197
вантажівок	32	35	28	6	5	3	5	1	3	12	2	0
автобусів	59	80	62	54	63	77	66	56	71	89	78	76
Продано												
легковиків	6624	5867	6806	6844	6838	6513	6685	7338	6776	7214	7337	7035
вантажівок	959	923	991	1187	1072	1241	928	1116	977	1105	1017	1173
автобусів	197	174	80	107	108	175	100	155	116	140	179	205
2019 рік												
Вироблено												
легковиків	828	238	442	79	441	504	534	553	960	802	441	432
вантажівок	5	5	4	1	6	0	25	34	1	30	5	20
автобусів	60	71	88	59	63	55	54	81	92	81	66	105
Продано												
легковиків	5258	5758	7327	6903	6947	6500	7617	8256	7157	8971	8565	9178
вантажівок	818	754	968	858	1133	963	1049	1129	1054	1131	1007	1495
автобусів	148	67	133	86	112	99	126	118	172	192	186	307
2020 рік												
Вироблено												
легковиків	787	146	246	59	87	286	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д
вантажівок	8	2	2	0	12	0	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д
автобусів	57	77	40	0	27	50	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д
Продано												
легковиків	7072	6963	6244	3664	5895	7306	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д
вантажівок	850	717	568	519	680	760	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д
автобусів	169	111	289	63	186	94	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д

Джерело: [2 – 6].

З табл. 1 спостерігаємо у 2020 р. найменше значення обсягу виробництва автомобілів в Україні за півроку у порівнянні з аналогічними періодами 2016 – 2019 рр.: у порівнянні з попереднім періодом зменшення обсягу виробництва автомобілів склало 36 %, з 2018 р. – 51,1 %, з 2017 р. – 47,3 %, з 2016 р. – 9,9 %. Тоді як обсяг проданих автомобілів в Україні за півріччя 2020 р. у порівнянні з попереднім аналогічним періодом зменшився несуттєво – на 5,9 %.

Список використаних джерел

1. В Євросоюзі очікують рекордного падіння продажів автомобілів. URL: ukrautoprom.com.ua/v-yevrosoyuzi-ochikuyut-rekordnogo-padinnya-prodazhiv-avtomobiliv.
2. Статистика – 2016. Асоціація автовиробників України “УкрАвтопром”. URL: <https://ukrautoprom.com.ua/statistika/statistika-2016>.
3. Статистика – 2017. Асоціація автовиробників України “УкрАвтопром”. URL: <https://ukrautoprom.com.ua/statistika/statistika-2017>.
4. Статистика – 2018. Асоціація автовиробників України “УкрАвтопром”. URL: <https://ukrautoprom.com.ua/statistika/statistika-2018>.
5. Статистика – 2019. Асоціація автовиробників України “УкрАвтопром”. URL: <https://ukrautoprom.com.ua/statistika/statistika-2019>.
6. Статистика – 2020. Асоціація автовиробників України “УкрАвтопром”. URL: <https://ukrautoprom.com.ua/statistika/statistika-2020>.

СЕКЦІЯ 2. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

УДК 339.54

JEL Classification: F62

Кудирко Л. П., канд. екон. наук, професор,
професор кафедри світової економіки,
Київський національний торговельно-
економічний університет, м. Київ

Ткаленко С. І., д-р. екон. наук, доцент,
доцент кафедри європейської економіки та бізнесу,
ДВНЗ “Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана”, м. Київ

**РИЗИКИ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ВІДКРИТОСТІ КРАЇН
В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ РЕЦЕСІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

Перебіг світогосподарських процесів в новітню добу вказує на зростання ендогенних ризиків національному економічному розвитку держав за умов високого рівня залежності їх економік від зовнішнього сектора. Окреслена проблематика надзвичайно гостро торкається перш за все сучасної України, причому стосується як сучасної доби, так і попередніх періодів. За період 2000 – 2018 рр. динамізм зовнішньої торгівлі України вочевидь перевищував аналогічні показники по світу: якщо темпи зростання глобальної торгівлі у 2018 році щодо 2000 року становили близько 310 %, то в Україні цей показник є більш вражаючим та досяг майже 345 % [1]. Якщо за наслідками світової кризи 2007 – 2008 рр. уповільнення глобальної торгівлі та виробництва оцінювалося все ж позитивними відсотками, то для України згортання попиту на зовнішніх ринках відбилося у катастрофічних, найбільших серед країн Європи показниках скорочення ВВП – 15 % [2].

Наразі як національна, так і, власне, вся світова економіка, що опинилися під впливом розриву/згортання торговельно-економічних, інвестиційних, науково-технічних зв'язків в умовах світової пандемії коронавірусу, стоять на порозі наступної економічної кризи, що вимагає більш глибокого розуміння трансформації детермінант економічного розвитку, а в умовах безперечного скорочення як зовнішніх, так і внутрішніх джерел фінансування, селекції тих каналів стимулювання зовнішній торгівлі, які виявилися найбільш чутливими та результативними.

Чи означає нинішній період неухильне скорочення зовнішньоторговельної

компоненти в розвитку країн світу та України, чи глобальні торговельні інституції у особі СОТ виявляться безсилими перед проявами новітнього націоналізму? На наш погляд, все таки ліберальне лобі як в особі наднаціональних регуляторів та міжнародного бізнесу здатні протидіяти цим процесам, адже відкритість внутрішніх ринків країн світової спільноти є ключовим елементом процесу глобалізації, усунення тарифів та квот збільшує обсяги міжнародної торгівлі. Більше того, ті країни, які почали модернізувати власну торговельну політику у напрямку маніпуляцій латентними регуляторами зовнішньої торгівлі, а все частіше мова йде про Китай, визнаються торговими шахраями [3]. Особливо активно цим заходам протидіють США у взаємній торгівлі, для яких КНР є одним із найбільших партнерів, не хехтуючи, у свою чергу, цілим арсеналом заходів як у відповідь, так і в проактивному режимі.

Зрозуміло, що чутливість різних груп країн, які мають високий рівень зовнішньоторговельної відкритості до рецесійних процесів в глобальній економіці різна. І потенціал та запас міцності економіки для країн Третього світу чи Золотого мільярду також вочевидь різний. Особливо значна диференціація макроекономічних ризиків у частині впливу відкритості торгівлі на економічне зростання спостерігається в країнах з перехідною економікою. Зокрема проведені дослідження у низці держав, у т.ч. балканських, таких як Албанії, Боснії та Герцеговині, Хорватії, Болгарії, Македонії, Румунії, Словенії, Чорногорії, Греції та Сербії підтвердили позитивний ефект відкритості їх зовнішньої торгівлі [4]. Разом з тим подібні висновки адаптивно до специфіки України не підтверджуються на тлі негативних наслідків великомасштабного імпорту, що зумовлює нарощування зовнішнього державного боргу, підвищення рівня інфляції та як результату – недостатнього залучення іноземних інвестицій, у т.ч. в експортоорієнтовані галузі.

Принципово важливими, на наш погляд, є і висновки вітчизняного дослідника стосовно того, що малі відкриті економіки, а саме такою є економіка України, є більш чутливими до величини експортних надходжень [5]. Продовжуючи цю тезу, зазначимо, що маючи в якості пріоритетних торговельних партнерів потужних контрагентів (ЄС та КНР) та будуючи по цих векторах регуляторну систему сприянь та підтримки, економіка України отримує при цьому додаткові ризики.

Список використаних джерел

1. Economic trends / Trade Trends / Exports and imports of total services, goods, value, shares, and growth, annual (2018). URL: <https://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders>.
2. Economic statistics / International economic activity and balance of payments (2020). URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Ceyhun Akarsu (2018) Globalization's effect on United States'. Terms of Trade. URL: https://www.academia.edu/38586778/Globalization_s_effect_on_United_States_Terms_of_Trade?auto=download.

4. Eglantina H., Oltiana N. (2016). Trade effect on economic growth of Balkan countries. URL: https://www.researchgate.net/publication/308112157_TRADE_EFFECT_ON_ECONOMIC_GROWTH_OF_BALKAN_COUNTRIES.

5. Chuhaiev O.A. Efekty velychyny ekonomiky dlia mizhnarodnoi torhivli. *Mizhnarodni vidnosyny, seriia ekonomichni nauky*. 2016. №7. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/2919/2615.

УДК 314.7

JEL Classification: O15

Щолокова Г. В., канд. політ. наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри політології та міжнародних відносин,
ВНЗ “Університет імені Альфреда Нобеля”, м. Дніпро

МІГРАЦІЙНЕ ПИТАННЯ: ПІДХІД ЄС ДО ЙОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ

Міграційне питання набуло значимого статусу для Європейського Союзу. З одного боку, це актуальна проблема, яка потребує невідкладного вирішення. З іншого боку, йдеться про спроможність ЄС як інтеграційного утворення ефективно розв'язувати подібні виклики.

ЄС продовжує рух у напрямі спільного регулювання міграційних питань, що знаходить своє вираження у спільній міграційній політиці. У даному контексті слід згадати Шенгенську угоду (1985 р. – підписання, 1995 р. – набуття чинності) та Дублінську конвенцію 1990 р., якою було запроваджено принцип відповідальності за прийом шукачів притулку країни їх першого в'їзду. Проте, лише починаючи із Амстердамської угоди (1997 р. – підписання, 1999 р. – набуття чинності), можливо говорити про формування єдиної для країн-членів ЄС міграційної політики, адже саме нею була передбачена можливість приймати міграційне законодавство, яке є обов'язковим. У 2005 році на рівні Європейської Комісії було затверджено Політичний план щодо легальної імміграції. Європейський пакт про імміграцію та притулок було схвалено у 2008 році. У 2009 році була прийнята Стокгольмська програма [1, с. 129 – 137].

Європейська міграційна криза актуалізувала проблему ефективності спільної міграційної політики. Зокрема, постало питання щодо того, чи дійсно зусилля ЄС та його країн-членів щодо врегулювання міграційних проблем можливо розглядати як скоординовані, узгоджені.

Варто наголосити на тому, що в західному політичному дискурсі поняття “спільна міграційна політика ЄС” використовується доволі часто,

проте в зовсім різних контекстах. Цікавим та перспективним у науковому відношенні є проведення аналізу даної політики за допомогою ідеї концентричних кіл.

Перше (найвужче) коло – країни-члени Шенгенської зони (їх 26). Прикордонного контролю між ними не має. Спільна міграційна політика в рамках цієї зони реалізується в двох аспектах:

- розподіл між даними країнами шукачів притулку;
- контроль на зовнішніх кордонах Шенгенської зони.

Друге (ширше) коло – країни, які межують із Шенгенською зоною, більшість із них є частиною Середземноморського регіону. Йдеться, зокрема, про такі країни, як Туреччина, Марокко, Лівія. На цьому рівні політика ЄС впроваджується шляхом укладання угод із цими країнами, наприклад, щодо розміщення мігрантів на їх території. Це, в свою чергу, передбачає фінансування з боку ЄС цілого ряду проектів, що реалізуються в рамках цих угод.

Третє (найширше) коло – країни, які розташовані далеко від кордонів Європейського Союзу, проте є країнами походження мігрантів. Міграційна політика ЄС у даному випадку зводиться також до укладання угод та надання фінансової допомоги цим країнам.

Відповідно, коли ми говоримо про єдину (або спільну) міграційну політику ЄС, то маємо на увазі складну сукупність різноманітних та різнопланових заходів, пов’язаних із наступними сферами діяльності:

- прикордонний контроль;
- співробітництво у галузі реадмісії;
- надання притулку;
- проекти щодо фінансування розвитку тощо.

Після міграційної кризи 2015 року фокус уваги Європейського Союзу було сконцентровано на зовнішні кола [2].

Таким чином, можливо констатувати, що спільна міграційна політика ЄС постійно розвивається, адаптуючись до нових викликів. Проте й досі вона потребує вдосконалення. Так, одним із ключових її завдань є досягнення повноцінної реалізації принципу солідарності як одного із ключових саме для спільної політики ЄС щодо міграції. Цей принцип передбачає справедливий розподіл відповідальності (у фінансовому та інших аспектах) у цій сфері між країнами-членами даного інтеграційного утворення. На нашу думку, ефективність спільної міграційної політики Європейського Союзу в майбутньому буде залежати насамперед від того, наскільки повно принцип солідарності буде й далі впроваджуватися на практиці. Фактично, йдеться про те, чи зможуть досягти між собою згоди країни-члени ЄС у цьому складному та багатовимірному питанні.

Список використаних джерел

1. Малиновська О. А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії : монографія. Київ : НІСД, 2018. 472 с.
2. Vermeulen M. 10 questions that explain the European Union's migration policy. URL: <https://thecorrespondent.com/93/10-questions-that-explain-the-european-unions-migration-policy/12299086041-3a16f02d> (дата звернення: 30.06.2020).

СЕКЦІЯ 3. ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

УДК 657.2

JEL Classification: H83

Костюк О. В.,
викладач вищої категорії
спеціальних економічних дисциплін,
Сторожинецький лісовий коледж

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ВЕДЕННЯ
БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ**

У бюджетних установах здійснюється державне регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Державна казначейська служба України розробляє єдині правила ведення обліку та складання фінансової звітності, які є обов'язковими для всіх бюджетних установ. Така регламентація методології обліку забезпечує порівнюваність показників та можливість отримання зведених показників для контролю за виконанням кошторисів і бюджетів.

Бухгалтерський облік у бюджетних установах ведеться з дня їх державної реєстрації до ліквідації.

Відповідно до ст.1 Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” облікова політика - сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності. З 1 січня 2013 року набрало чинності Національне положення стандарт бухгалтерського обліку в державному секторі 125 “Зміни облікових оцінок та виправлення помилок” зміст якого передбачає, що кожна бюджетна установа повинна самостійно визначати облікову політику та при необхідності вносити відповідні зміни.

Основними нормативними документами, відповідно до яких організовується облік у бюджетних установах, є Бюджетний Кодекс України та Закон про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні.

Ведення бухгалтерського обліку, здійснення контролю за виконанням кошторисів доходів та витрат, а також складання звітності в бюджетних установах покладається на бухгалтерію, яка є самостійною службою і має свою структуру. Існують дві організаційні форми обліку в бюджетних установах – бухгалтерії при окремих установах і централізовані бухгалтерії.

Самостійні бухгалтерії мають великі установи – виші навчальні заклади, лікарні, науково-дослідні інститути тощо. Централізовані бухгалтерії –

найпоширеніша форма організації обліку – створюється за відомчою чи міжвідомчою ознакою при міністерствах, відомствах та їхніх управліннях. Вони виконують усі функції з планування, обліку та звітності обслуговуючих установ.

На бюджетні установи не поширюється дія П(С)БО. Кожна бюджетна установа, виходячи з конкретних умов своєї роботи, вибирає найбільш прийнятний для себе варіант, який забезпечує надійний контроль за ефективністю використання бюджетних коштів. Цей вибір і становить сутність облікової політики, в якій вказується: джерело покриття видатків; порядок отримання асигнувань; метод обліку видатків; порядок нарахування зносу необоротних активів; метод оцінювання вибуття запасів; порядок визначення результатів виконання кошторису доходів і видатків.

До специфічних особливостей бухгалтерського обліку бюджетних установ необхідно віднести:

- контроль виконання кошторису видатків;
- роздільний облік касових і фактичних видатків видатків;
- організація обліку в розрізі статей бюджетних класифікацій;
- сувору відповідність обліку і звітності вимогам нормативних документів;
- галузеву специфіку в установах культури, науки, освіти, охорони здоров'я, управління, оборони.

Основні нормативні документи – розроблені Державною казначейською службою України: план рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі та порядок його застосування, бюджетна класифікація видатків, інструкція про кореспонденцію рахунків бухгалтерського обліку для відображення основних господарських операцій бюджетних установ, інструкція про форми меморіальних ордерів та порядок їх складання, інструкції з обліку в бюджетних установах тощо. У них викладається методика виконання кошторису видатків, загальних та спеціальних коштів, та обліку іншої діяльності.

Відповідно до Типового положення про бухгалтерську службу бюджетної установи бухгалтерська служба утворюється як самостійний структурний підрозділ бюджетної установи, вид якого залежить від обсягу, характеру та складності бухгалтерської роботи, – департамент, управління, відділ, сектор або в бюджетній установі вводиться посада спеціаліста, на якого покладається виконання обов'язків бухгалтерської служби. Обов'язки бухгалтерської служби може виконувати централізована бухгалтерія бюджетної установи, якій підпорядковані інші бюджетні установи.

Бухгалтерська служба підпорядковується безпосередньо керівникові бюджетної установи або його заступникові.

Бухгалтерська служба у своїй діяльності керується Конституцією (254к/96-ВР) та законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства Фінансів України, іншими нормативно-правовими актами, що регламентують бюджетні відносини і

фінансово-господарську діяльність бюджетної установи, наказами керівника бюджетної установи, а також положенням про бухгалтерську службу.

Основними завданнями бухгалтерської служби є:

- ведення бухгалтерського обліку фінансово-господарської діяльності бюджетної установи та складення звітності;

- відображення у документах достовірної та у повному обсязі інформації про господарські операції і результати діяльності, необхідної для оперативного управління бюджетними призначеннями (асигнуваннями) та фінансовими і матеріальними (нематеріальними) ресурсами;

- забезпечення дотримання бюджетного законодавства при взятті бюджетних зобов'язань, своєчасного подання на реєстрацію таких зобов'язань, здійснення платежів відповідно до взятих бюджетних зобов'язань, достовірного та у повному обсязі відображення операцій у бухгалтерському обліку та звітності;

- забезпечення контролю за наявністю і рухом майна, використанням фінансових і матеріальних (нематеріальних) ресурсів відповідно до затверджених нормативів і кошторисів;

- запобігання виникненню негативних явищ у фінансово-господарській діяльності, виявлення і мобілізація внутрішньогосподарських резервів.

Бухгалтерська служба бюджетної установи, якій підпорядковані інші бюджетні установи, здійснює методичне керівництво та контроль за дотриманням вимог законодавства з питань ведення бухгалтерського обліку, складення фінансової та бюджетної звітності у таких установах.

Бухгалтерська служба відповідно до покладених на неї завдань:

- веде бухгалтерський облік відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі, а також інших нормативно-правових актів щодо ведення бухгалтерського обліку, в тому числі з використанням уніфікованої автоматизованої системи бухгалтерського обліку та звітності;

- складає на підставі даних бухгалтерського обліку фінансову та бюджетну звітність, а також державну статистичну, зведену та іншу звітність (декларації) в порядку, встановленому законодавством;

- здійснює поточний контроль за: дотриманням бюджетного законодавства при взятті бюджетних зобов'язань, їх реєстрації в органах Державної казначейської служби та здійсненням платежів відповідно до взятих бюджетних зобов'язань; правильністю зарахування та використання власних надходжень бюджетної установи; веденням бухгалтерського обліку, складенням фінансової та бюджетної звітності, дотриманням бюджетного законодавства та національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі, а також інших нормативно-правових актів щодо ведення бухгалтерського обліку бухгалтерськими службами бюджетних установ, які підпорядковані бюджетній установі;

– своєчасно подає звітність; своєчасно та у повному обсязі перераховує податки і збори (обов'язкові платежі) до відповідних бюджетів;

– забезпечує дотримання вимог нормативно-правових актів щодо: використання фінансових, матеріальних (нематеріальних) та інформаційних ресурсів під час прийняття та оформлення документів щодо проведення господарських операцій; інвентаризації необоротних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів, документів, розрахунків та інших статей балансу;

– проводить аналіз даних бухгалтерського обліку та звітності, у тому числі зведеної звітності, щодо причин зростання дебіторської та кредиторської заборгованості, розробляє та здійснює заходи щодо стягнення дебіторської та погашення кредиторської заборгованості, організовує та проводить роботу з її списання відповідно до законодавства;

– забезпечує: дотримання порядку проведення розрахунків за товари, роботи та послуги, що закуповуються за бюджетні кошти; достовірність та правильність оформлення інформації, включеної до реєстрів бюджетних зобов'язань та бюджетних фінансових зобов'язань; повноту та достовірність даних підтвердних документів, які формуються та подаються в процесі казначейського обслуговування; зберігання, оформлення та передачу до архіву оброблених первинних документів та облікових реєстрів, які є підставою для відображення у бухгалтерському обліку операцій та складання звітності, а також звітності; користувачів у повному обсязі правдивою та неупередженою інформацією про фінансовий стан бюджетної установи, результати її діяльності та рух бюджетних коштів; відповідні структурні підрозділи бюджетної установи даними бухгалтерського обліку та звітності для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, складення економічно обґрунтованих калькуляцій собівартості послуг, що можуть надаватися за плату відповідно до законодавства, визначення можливих ризиків фінансово-господарської діяльності;

– бере участь у роботі з оформлення матеріалів щодо нестачі, крадіжки грошових коштів та майна, псування активів;

– розробляє та забезпечує здійснення заходів щодо дотримання та підвищення рівня фінансово-бюджетної дисципліни її працівників та працівників бухгалтерських служб бюджетних установ, які підпорядковані бюджетній установі;

– здійснює заходи щодо усунення порушень і недоліків, виявлених під час контрольних заходів, проведених державними органами та підрозділами бюджетної установи, що уповноважені здійснювати контроль за дотриманням вимог бюджетного законодавства.

Керівником бухгалтерської служби є головний бухгалтер, який підпорядковується та є підзвітним керівникові бюджетної установи або його заступникові. Головний бухгалтер призначається на посаду та звільняється з посади відповідно до законодавства про працю з урахуванням вимог до професійно-кваліфікаційного рівня керівником

бюджетної установи. Погодження призначення на посаду та звільнення з посади головного бухгалтера керівником бюджетної установи здійснюється в порядку, встановленому Міністерством Фінансів України.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>.

2. Про облікову політику : лист Міністерства фінансів України від 21.12.2005 р. № 31-34000-10-5/27793. URL: <http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article&art-id=58984&cat-id=34931>.

3. Бутинець Ф. Ф. Організація бухгалтерського обліку : навч. посіб. Житомир : ПП "Рута", 2001. 576 с.

4. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник / за ред. проф. Ф. Ф. Бутиця. 7-ме вид. Житомир : ПП "Рута", 2006. 822 с.

УДК 336.226

JEL Classification: H20

Толкачев В. А.,

Белорусский государственный университет, г. Минск

ЗНАЧЕНИЕ ФУНКЦИИ НАЛОГОВ ДЛЯ ГОСУДАРСТВА

Налог как экономическая категория представляет собой денежные отношения государства с налогоплательщиками для мобилизации установленной законом части их доходов и иных средств в бюджет государства для удовлетворения общественных потребностей. Именно налогообложение находится на стыке всех социально-политических и экономических интересов. Недобор налогов может привести к кризису бюджетной системы страны, в то же время чрезмерная тяжесть налогового бремени снижает хозяйственную мотивацию и провоцирует уклонение от налогов. Сущность налогов проявляется через их функции [1]:

1. Фискальная функция (бюджетная) направлена на обеспечение доходной части бюджетной системы государства.

2. Регулирующая функция (экономическая) направлена на достижение тех или иных задач налоговой политики государства. Подразделяется на стимулирующую, дестимулирующую и воспроизводственную подфункции.

Толкачев В. А. Значение функции налогов для государства. *Перспективы развития экономики и управления в условиях кризиса* : материалы Международной научно-практической конференции (Одесса, 20 июля 2020 г). Одесса: Восточноевропейский центр научных исследований, 2020. С. 31 – 32.

3. Распределительная функция (социальная) проявляется в распределении и перераспределении налоговых поступлений по уровням бюджетной системы.

4. Контрольная функция позволяет контролировать финансово-экономическую деятельность юридических и физических лиц, источники доходов и расходы.

Каждая из выполняемых налогом функций проявляет внутреннее свойство, признаки и черты данной экономической категории, а также показывает, каким образом реализуется общественное назначение налога как части единого процесса воспроизводства, инструмента стоимостного распределения и перераспределения доходов. Функции представляют собой формы движения налогов как финансовой категории. Именно функции налогов определяют их роль и значение во всей совокупности финансовых отношений. Каждая из функций налога реализует то или иное назначение налога, во взаимодействии образуя систему. В настоящее время в экономической науке нет единой устоявшейся точки зрения на количество выполняемых налогом функций. При этом отдельные ученые называют только две такие функции – фискальную и экономическую. Они полагают, что указанные функции охватывают весь спектр налоговых отношений, включая их влияние как на экономику в целом, так и на отдельные хозяйствующие субъекты. По мнению других ученых, кроме фискальной и экономической функции, налоги выполняют, по меньшей мере, еще три функции: распределительную, стимулирующую и контрольную [2].

Таким образом, различия во взглядах на количество выполняемых налогом функций не являются принципиальными. Разграничение функций налога носит в значительной мере достаточно условный характер, поскольку они осуществляются одновременно, и отдельные черты одной функции непременно присутствуют в других функциях. Единство функций обуславливает взаимную и внутреннюю противоречивость, а также самостоятельность каждой функции налогов. Вместе с тем в совокупности все функции налогов определяют государственную налоговую политику и ее влияние на экономическую ситуацию в стране.

Список использованных источников

1. Пансков В. Г. Налоги и налогообложение: теория и практика в 2 т. Том 1 : учебник и практикум для академического бакалавриата. 6-е изд., перераб. и доп. Москва : Издательство Юрайт, 2018. 363 с.
2. Финансы : учебник для бакалавров / Н. И. Берзон и др. Москва : Издательство Юрайт, 2013. 590 с.

СЕКЦІЯ 4. ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

УДК 336.77:366.2

JEL Classification: E51

Козлов В. П., канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансів і банківської справи,
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОГО СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Банківське споживче кредитування є традиційним напрямком роздрібного банківського бізнесу. Споживчий кредит – це спосіб розширення споживчого попиту навіть при порівняно обмежених грошових доходах населення, спосіб, що забезпечує більш швидкий доступ до благ на відміну від альтернативного доступу до тих же благ за рахунок накопичення грошей. При цьому вибір способу збільшення споживання залежить від економічних (показники доходу, споживання, заощаджень) і соціально-психологічних факторів (схильність до споживання і заощадження), які змінюються на різних етапах життєвого циклу людини, етапах розвитку економіки.

Розвиток банківського споживчого кредитування позитивно впливає на стабільність і стійкість банківської системи країни за умови, що банки не будуть переходити в споживчому кредитуванні певний рівень ризику. У той же час без розвиненої мережі банківських установ, які широко кредитують населення, банківську систему не можна визнати сучасною та ефективною.

В європейських країнах частка споживчих кредитів у ВВП становить близько 10 %. В Україні частка споживчих кредитів у ВВП становить лише 4 %, хоча цей сегмент банківських операцій в останні роки зростає значними темпами [1].

В Україні після кризи 2014 – 2015 рр. банківське споживче кредитування почало відновлюватися з 2017 р. з прийняттям Закону “Про споживче кредитування” № 1734-VIII від 15.11.2016 р. Нові правила споживчого кредитування, які було запроваджено цим законом, дозволили значно підвищити захист прав та законних інтересів споживачів, що виступило одним з чинників зростання темпів приросту об’ємів споживчих кредитів [2].

Крім того, в цей період спостерігалось підвищення доходів населення, зокрема зарплати найманих працівників, що становлять 2/3 усіх позичальників. Так темпи зростання номінальної заробітної плати в Україні становили: 2017 р. – 137,1 %, 2018 р. – 124,8 %, 2019 р. – 118,4 % [3].

За даними НБУ, в 2017 р. по відношенню до 2016 р. темп приросту об’ємів споживчих кредитів, наданих домашнім господарствам (за винятком

іпотечних кредитів), становив 20,5 %; в 2018 р. темп приросту по відношенню до 2017 р. становив 24,2 %. Це зумовлено тим, що кількість домогосподарств, які звернулися до банку за споживчим кредитом в цей період, зросла в 1,5 рази, до того ще і середня сума одного кредиту помірно зростала.

В 2019 р. відбулося зниження темпу приросту об'ємів споживчого кредитування, так як споживчих кредитів було надано банками домашнім господарствам на 14,6 % більше, ніж у 2018 р. Станом на травень 2020 р. темп приросту значно скоротився і становив лише 1,3 % по відношенню до 2019 р. Тобто в 2020 р. зростання банківського споживчого кредитування практично зупинилося.

Карантинні обмеження створюють різноспрямований вплив на зміну попиту з боку населення на банківські споживчі кредити. Скорочення реальних доходів населення збільшує потребу у додаткових коштах і вимагає звертатися до банку за кредитом. Але в умовах скорочення доходів люди зменшують свою споживчу активність і скорочують витрати на придбання дорогих предметів тривалого вжитку. Тому в цілому обсяги роздрібного банківського кредитування скорочуються. За даними НБУ попит на споживчі кредити зменшувався до середини травня 2020 р., після чого почав відновлюватися [1].

Така ситуація приводить до зростання конкуренції між банками за якісних позичальників, а також вимагає від банків знижувати вартість кредитів для населення. Також, з огляду на особливість споживчого кредитування для підтримки клієнтської бази та дохідності банки змушені будуть підвищити маркетингову активність та закликати клієнтів до користування своїми послугами надалі.

Значною конкурентною перевагою банку в сучасних умовах є цифрова трансформація банківського бізнесу, швидкість розробки зручних та надійних дистанційних сервісів для клієнтів, що особливо проявилось в умовах карантину. Тому банки для розширення кола клієнтів, скорочення операційних витрат, збереження процентних доходів мають інвестувати кошти у переведення процесів та послуг в онлайн.

Банкам необхідно застосовувати нові підходи до організації великих масивів даних на базі єдиної платформи, розвивати методи аналізу великих обсягів даних, що дозволить підвищити точність кредитного скорингу, дасть можливість формувати індивідуальні кредитні продукти клієнтам і підвищувати ефективність використання банківських ресурсів [4].

Список використаних джерел

1. Звіт про фінансову стабільність (червень 2020 р). Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2020-H1.pdf?v=4. (дата звернення: 16.07.2020).
2. Про споживче кредитування : Закон України від 15.11.2016 р. № 1734-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19#Text>. (дата звернення: 15.07.2020).
3. Темпи зростання/зниження номінальної та реальної заробітної плати. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення: 16.07.2020).
4. Ковалев М., Головенчик Г. Цифровая трансформация банков. *Банкаускі веснік*. 2018. № 11. URL: <https://www.nbrb.by/bv/articles/10575.pdf> (дата звернення: 18.07.2020).

УДК 336.71

JEL Classification: G21

Курінна О. В.,старший викладач кафедри фінансів та обліку,
Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, м. Київ

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ СУЧАСНИХ БАНКІВСЬКИХ КРИЗ

Протягом останніх десятиріч у розвитку світової економіки чітко простежуються дві внутрішні пов'язані тенденції: глобалізація та зростання нестабільності. Найбільш відчутно вони проявляються в банківському секторі економіки як найбільш чутливому до всіх змін, особливо, зовнішніх, в економіці, політиці, соціальній сфері.

Банківська криза характеризується різким зростанням частки сумнівної та безнадійної заборгованості в кредитних портфелях комерційних банків, збільшенням їх збитків у зв'язку з переоцінкою непокритих ринкових позицій, зменшенням реальної вартості банківських активів. Це призводить до масового погіршення платоспроможності банків і відображає нездатність банківської системи здійснювати ефективний розподіл фінансових ресурсів.

Можна виділити дві основні групи факторів, що зумовлюють виникнення банківських криз: внутрішні (мікроекономічні) та зовнішні (макроекономічні).

Дослідження внутрішніх причин, що характеризують якість управління та стійкість кредитної організації, є надзвичайно важливим для забезпечення фінансової стабільності банківських установ; інакше не можна пояснити той факт, чому навіть в умовах потужної фінансової і банківської кризи одні банки банкрутують, а інші – залишаються “на плаву”. Внутрішні причини, як правило, вивчають шляхом дослідження найбільш відомих випадків банкрутства кредитних організацій. Досить часто кризи виникають в результаті неефективного ведення банківського бізнесу: непродуманої кредитної політики, прийняття надмірних ризиків, незадовільного організаційного управління, недостатнього внутрішнього контролю, а також прорахунків у валютній політиці і розбіжності вимог та зобов'язань за термінами в самих банків чи в їх позичальників.

Зовнішні причини, головною з яких виступає несприятлива економічна ситуація, є визначальними для забезпечення стабільності банківської системи. Вони тестують банки на стійкість їх менеджменту, і, як наслідок, після кожної кризи відбувається своєрідний відбір найбільш конкурентоспроможних кредитних установ.

Серед зовнішніх (або макроекономічних) причин виникнення банківських криз можна виділити [1, с. 79; 2, с. 408]:

– макроекономічні дисбаланси (сильна диспропорційність галузей економіки, значний або зростаючий дефіцит бюджету і державний борг, низький рівень або сповільнення темпів росту ВВП, несприятливі умови підприємництва), а також ігнорування необхідності проведення структурних змін;

– фінансова нестабільність, що характеризується високим рівнем інфляції, різким коливанням цін на товари і фінансові активи, відтоком капіталу з країни і національної економіки, зменшенням золотовалютних резервів держави, сильними коливаннями курсу національної грошової одиниці;

– надмірна кредитна експансія під час тривалого економічного підйому. Значне зростання внутрішнього кредитування в умовах фіксованого валютного курсу призводить до скорочення резервів. Полегшення умов доступу банків до ліквідних ресурсів часто веде до прийняття ними надмірних ризиків;

– зниження рівня довіри населення до фінансової системи країни в цілому і національного банківського сектора зокрема;

– відсутність у фінансових установах стандартів корпоративного управління [3]. Серед основних проблем у корпоративному управлінні українських банків слід виділити: невизначеність стратегії й абстрактність бізнес-моделі, зосередження на обслуговуванні пов'язаних осіб, низьку якість керівного персоналу, конфлікт інтересів у керівництві, неадекватну систему оцінки ризиків і формальний внутрішній контроль.

Отже, якими б не були причини банківських криз, їх наслідки впливають не лише на банківський сектор, вони також поширюються на реальний сектор економіки, ускладнюють соціально-економічний розвиток, призводять до значних втрат, банкрутства підприємств і кредитних організацій, знецінення чи втрати вкладів населення. Як наслідок, це зумовлює зниження іміджу банківської установи як соціально-економічного інституту.

Список використаних джерел

1. Береславська О. І. Сучасні банківські кризи: причини та ймовірність повторення. *Національний вісник Національного університету ДПС України (економіка, право)*. 2013. № 3 (62). С. 78 – 84.

2. Стойка В. С. Економічна сутність банківських криз та причини їх виникнення. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка*. 2016. Випуск 1 (47) Т. 1. С. 405 – 410.

3. В НБУ назвали реальну причину банківської кризи. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/10126199-v-nbu-nazvali-realnu-prichinu-bankivskoji-krizi.html>.

UDC 004.056.53

JEL Classification: K24

Petrushka O. V., Ph.D. in Economics,
Associate Professor of Department of Finance named after S. I. Yuriy,
Ternopil National Economic University, Ternopil

CYBER CRIMES AS A TYPE OF FINANCIAL SCAM: CONSEQUENCES FOR THE STATE

Modern life cannot be imagined without the use of computer systems and the Internet. Any activity of the person, enterprise and the state is connected with the use of computer equipment, various means of communication, and other technical means which on the one hand have considerably simplified a life of mankind as they have created preconditions for formation of the only information space in which everyone who wishes can get an access to any information in a few seconds, the ability to manage assets remotely and to carry out all business transactions regardless of its location, and on the other hand – they have created the preconditions for the development of crimes in the same information space, in addition, these crimes began to acquiring features of anonymity. The biggest threat is that these crimes are becoming global and causing huge losses.

Thus, theft of payment card data (bank accounts) or data on access to the Internet banking system in order to seize the funds of bank customers, theft of personal data and commercial information from private computers or servers, intentional damage to information systems or communications to create losses to companies is not a complete list of such threats posed by the rapid development of modern information technology, and accordingly stands out in such a concept as cybercrime [1].

Cybercrime is a type of financial crime committed by an individual or organized groups of individuals and is the theft of funds and other assets using modern technology.

Recognizing the need of cooperation between states and private enterprises to combat cybercrime and the need to protect legitimate interests in the use and development of information technology, on September 7, 2005 Ukraine ratified the Convention on Cybercrime [2], the ratification of which was necessary for the latter, as it is obvious that our state is not an isolated country and its economy is part of the world economy. That is why any cybercrime will affect the entire world economy and each country in particular.

Ukraine, like all countries in the world, faces daily challenges in the field of cybersecurity. During the last few years, government agencies have been repeatedly attacked from cyberspace. One of such attacks was the launch of the

virus type of Petya on June 27, 2017, which caused disruption of Ukrainian state-owned enterprises, institutions, banks, media and others. As a result of the attack, the activities of such enterprises as Boryspil Airport, ChNPP, Ukrtelecom, Ukrposhta, Oschadbank, Ukrzaliznytsia, etc. were blocked. In addition, the information systems of the Ministry of Infrastructure, the Cabinet of Ministers, the websites of the Lviv City Council, the Kyiv City State Administration, the cyberpolice and the special services of Ukraine were infected [3].

During 2018, the police discovered 6,000 crimes committed in the field of high information technology. If to analyze that in terms of types, the great share of cybercrime falls on crimes in the field of payment systems, in 2018 the number of such crimes was 2398. As for cybersecurity and e-commerce, the number of crimes in 2018 was 1325 and 1598, respectively. Also, about 700 crimes were registered in the field of illegal content [4].

It should be noted that to establish the real financial losses from the actions of cybercriminals is extremely difficult and almost impossible. This is due to the fact that some companies that have suffered from hacking may partially hide the damage, and to the fact that they often estimate the value of data that has been stolen. In addition, the losses of companies should also include costs associated with the elimination of the consequences of cybercrime, disruption of the smooth operation of IT systems, loss of intellectual property, etc.

Thus, today cybercrime as a type of financial fraud is rapidly developing both in Ukraine and around the world. Victims of cybercrime can be individuals and companies, states. The most dangerous thing about the development of cybercrime is that a virus that can be run from a single computer can easily paralyze the work of any company, group of companies, individual state, union of states, or the world economy as a whole. All this leads to significant financial losses, and on a global scale may even lead to the beginning of the economic crisis.

References

1. Cybercrime and money laundering. Department of Financial Investigations. State Financial Monitoring Service of Ukraine. URL: <https://Users/User/Downloads/tipolog2013.pdf> (access date: 07.07.2020).
2. Convention on Cybercrime of September 7, 2005 № 994-575. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575 (access date 06.07.2020).
3. Niculesco D. Cybersecurity: vulnerabilities. Legal newspaper Online. 2019. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/kiberbezpeka-vrazlivimomenti.html> (access date: 07.07.2020).
4. Official site of the cyberpolice of Ukraine. URL: <https://cyberpolice.gov.ua> (access date: 07.07.2020).

УДК 658.153.014.1

JEL Classification: E52

Ткачук І. Я., канд. екон. наук, доцент, докторант,
ДВНЗ “Університет банківської справи”, м. Київ;
асистент кафедри фінансів і кредиту,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, м. Чернівці

РУХ ГРОШОВИХ КОШТІВ ТА ВИГОД НЕГРОШОВОГО ХАРАКТЕРУ В СИСТЕМІ ФІНАНСІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Фінанси громадянського суспільства (надалі – ГС) – це економічні відносини, спрямовані на оптимізацію процесів формування, розподілу та використання наявних у розпорядженні НУО фінансових ресурсів з метою забезпечення досягнення ними статутних цілей і підвищення якості соціального середовища.

Відповідно, фінанси ГС характеризуються:

- наявністю фінансових ресурсів;
- наявністю суб’єктів, які реалізують економічні відносини;
- спрямованістю відносин на досягнення статутних цілей та підвищення якості соціального середовища.

Враховуючи функції, принципи, особливості діяльності та реєстрації НУО, їхню роль у формуванні й розподілі фінансових ресурсів у державі, вважаємо, що фінанси некомерційних установ і організацій належать до сфери фінансів суб’єктів господарювання (рис. 1).

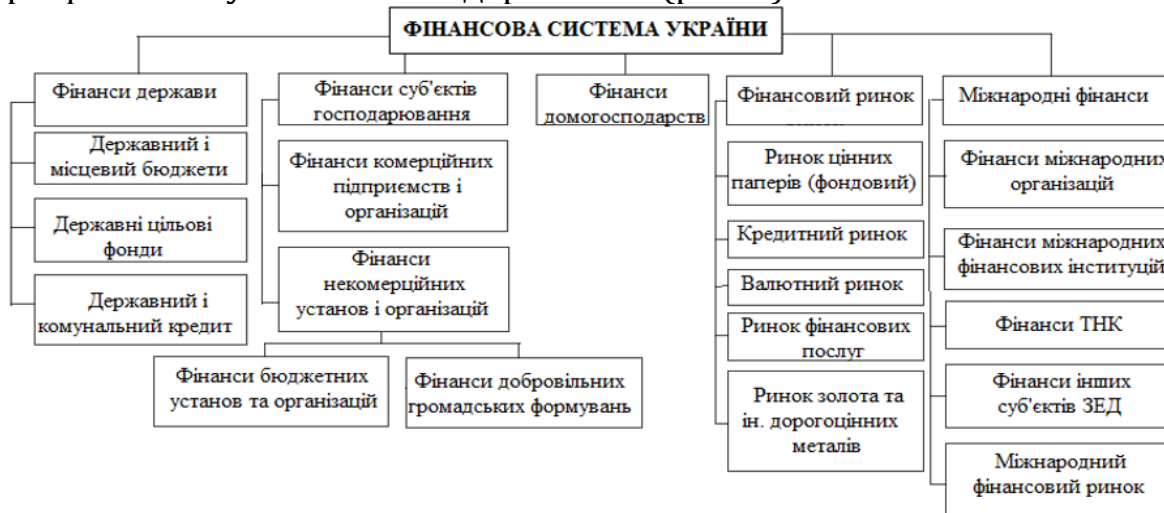

Рис. 1. Фінанси добровільних громадських об’єднань (фінанси ГС) у структурі фінансової системи України

На рис. 1. показано місце фінансів добровільних громадських об’єднань (фінансів ГС) у структурі фінансової системи держави. Так, фінанси ГС разом із фінансами бюджетних установ та організацій – це елемент фінансів некомерційних установ і організацій, які відповідно належать до фінансів суб’єктів господарювання [1, с. 124].

Водночас слід вказати, що фінанси ГС структурно є доволі складними та взаємодіють з іншими елементами фінансової системи держави. Спрощену систему руху грошових коштів та вигод негрошового характеру в системі фінансів ГС подано на рис. 2.

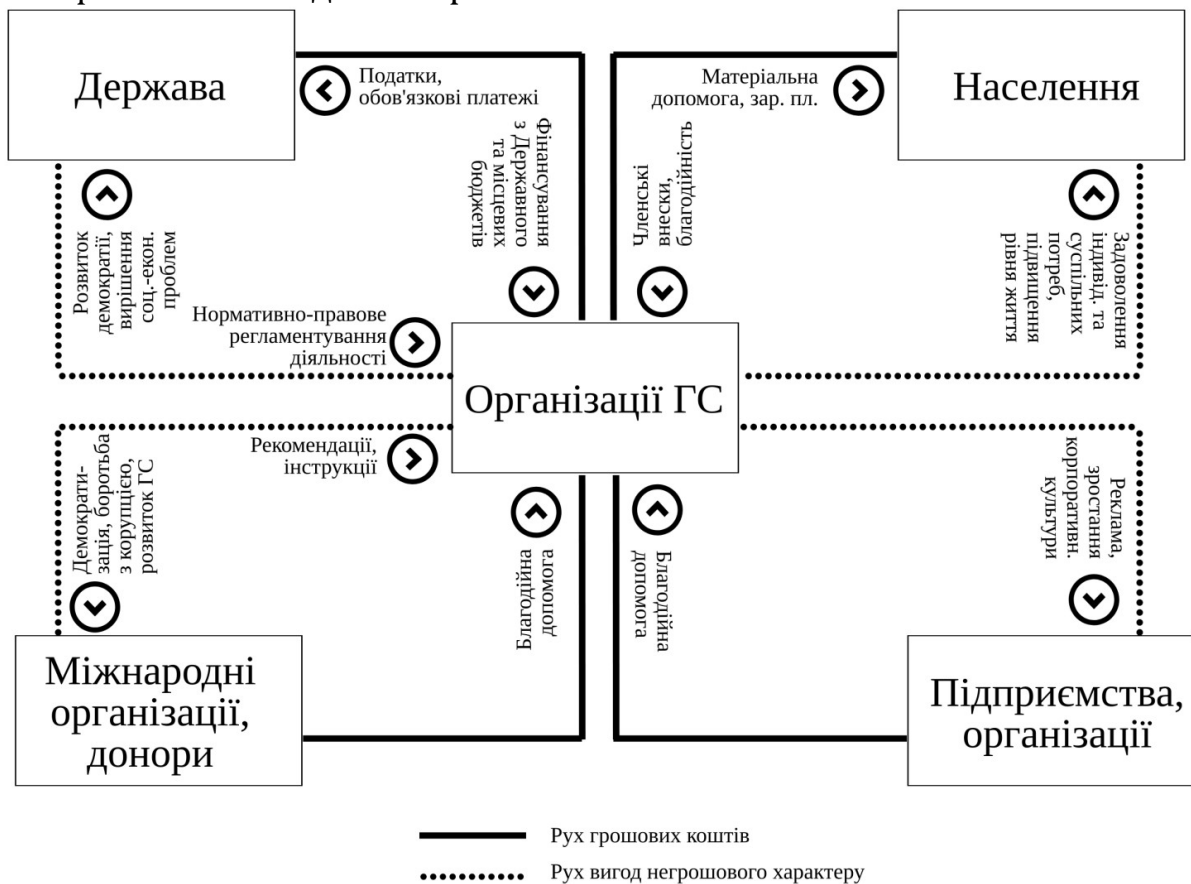

Рис. 2. Рух грошових коштів та вигод негрошового характеру в системі фінансів ГС

Джерело: [1, с. 125].

З допомогою рис. 2. можна простежити рух коштів і вигод негрошового характеру в системі фінансів ГС. Потрібно уточнити, що НУО мають право на отримання надходжень від держави і суб’єктів господарювання, метою діяльності яких є отримання прибутку, домогосподарств та міжнародних донорів. У результаті кожна з цих сторін отримує вигоду, причому як грошового, так і негрошового характеру.

Так, для сучасної країни, що належить чи претендує бути повноправним учасником міжнародних відносин, важливо розвивати демократію та сприяти становленню правової держави. ГС – це специфічний союзник держави у цій справі, оскільки саме його інститути

називають своєрідними “школами демократії” й “борцями” за дотримання прав і свобод. До того ж ІГС сприяють вирішенню завдань соціально-економічного й культурного характеру, що належать до завдань держави.

Населення може здійснювати фінансову підтримку ІГС у вигляді членських внесків (для тих представників населення, які є членами ІГС) та благодійних пожертв на користь обраних організацій. Відповідно, населення отримує як грошові, так і негрошові вигоди у відповідь. ІГС виплачують заробітну плату тим представникам населення, які зайняті в них на оплачуваній основі, та здійснюють матеріальну підтримку тим особам, які перебувають у скрутному становищі й потребують певної підтримки. Проте більш важливими, на нашу думку, є вигоди якраз негрошового характеру: діяльність ІГС сприяє зростанню освіченості населення і підвищенню загального рівня соціального оточення, виховує свідомих громадян, дає змогу вирішити соціально-економічні проблеми та ін.

Підприємства, установи й організації, мета діяльності яких полягає в отриманні прибутку, здійснюють фінансову підтримку НУО, що може мати як постійний, так і ситуативний характер, але в результаті вони отримують суттєві переваги негрошового характеру від такої діяльності. Адже абсолютно очевидним є те, що підтримка діяльності загалом чи окремих проектів НУО комерціалізованими структурами слугує рекламою їхньої діяльності та створює для них імідж соціально відповідальних організацій. Водночас така діяльність сприяє підвищенню рівня корпоративної культури працівників, у результаті чого зростає ефективність їхньої праці. Проте найголовніше виявляється у тому, що розвинене ГС, підвищуючи рівень освіченості й покращуючи матеріальне становище населення, також сприяє зростанню рівня його купівельної спроможності, що в результаті приводить до збільшення прибутків комерційних структур.

Діяльність ІГС України підтримують також міжнародні організації та донори, які очевидно, також очікують певної віддачі від їхньої діяльності. Для міжнародних суб'єктів найбільш суттєві вигоди – це демократизація, розвиток правової держави, боротьба з корупцією й ін., оскільки для них наша держава відіграє важливу роль як повноправний партнер на міжнародній арені та останній форпост, що відділяє Західну Європу від Росії.

Список використаних джерел

1. Ткачук І. Фінанси громадянського суспільства: теорія та практика : монографія. Чернівці : Технодрук, 2020. 352 с.

УДК 336.1

JEL Classification: H61

Шелега М. М.,
здобувач вищої освіти 3 курсу,
спеціальність 072 “Фінанси, банківська справа та страхування”,
Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький
Ткачук Н. М., канд. екон. наук,
доцент кафедри менеджменту,
фінансів, банківської справи та страхування,
Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

БЮДЖЕТНА БЕЗПЕКА В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Зміни в міжнародній обстановці поклали початок сьогодні новим підходам у сфері політичних, економічних і військових відносин країн світової спільноти. За цих умов забезпечення національної безпеки тісно пов'язане з вирішенням фінансових питань. Крім того, оскільки загроза війни в сучасному світі остаточно не знята, з особливою гостротою постає проблема забезпечення економічної безпеки держави та практичних кроків у цьому напрямку.

Забезпечення фінансової безпеки на всіх рівнях управління є важливим завданням для багатьох країн в тому числі і України. Неможливо вирішити економічні проблеми що стоять перед країною, регіоном та підприємством, не забезпечивши їм фінансової безпеки. Це завдання стає особливо пріоритетним в умовах нестабільності та фінансової кризи.

На думку О. К. Єлісеєва, найважливішими функціями держави є забезпечення національних інтересів й економічної безпеки, а їх реалізація спрямована на посилення її позицій в міжнародному співтоваристві. На фінансову безпеку впливає дія внутрішніх і зовнішніх факторів. Наявність внутрішніх факторів пов'язують із організаційно-правовою, адміністративною та інституційною незавершеністю реформування фінансово-кредитної сфери, політичною нестабільністю. Зовнішніми вважаються такі фактори як невизначеність держави в сучасному геополітичному просторі, її непричетність до інтеграційних процесів, обмежений доступ до закордонних фінансових ринків, безконтрольне накопичення зовнішньої заборгованості [5, с. 10].

Основними критеріями оцінки ефективності державної політики та роботи державних структур, є оцінка стану економічної безпеки та регулювання її змін. Однією з найважливіших складових економічної безпеки України в сучасних умовах є фінансова безпека (ФБ), яка, в свою чергу, є основою національної безпеки держави. Як відомо, міць і національна безпека держави, як запорука стабільності, незалежності країни та умов ефективності життєдіяльності суспільства, характеризуються, перш за все, станом захищеності економіки від загроз з фінансового боку.

Вітчизняні науковці під фінансовою безпекою розуміють “такий стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової систем, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання” [2, с. 34].

Суть фінансової безпеки держави полягає в здатності здійснювати самостійну фінансово-економічну політику відповідно до національних інтересів, забезпечувати стійкість платіжно-розрахункової системи та основних фінансово-економічних параметрів, нейтралізувати вплив світових фінансових криз і навмисних дій (держав, транснаціональних компаній (ТНК), субдержавних угруповань і ін.), тіньових (кланово-корпоративних, мафіозних і т. п.) структур на національну економічну і соціально-політичну систему держави, великомасштабну втечу капіталів за кордон, “відтік капіталу” з реального сектора економіки, протидіяти відмиванню грошей і т. д. Основу фінансової безпеки держави в цілому складає її бюджетна безпека. Бюджетна безпека – це стан забезпечення платоспроможності держави з урахуванням балансу доходів і видатків державного й місцевих бюджетів та ефективності використання бюджетних коштів. О. В. Горалько та О. В. Горайська вважають, що бюджетна безпека – це стан забезпечення платоспроможності держави з урахуванням балансу доходів і видатків державного й місцевих бюджетів та ефективності використання бюджетних коштів [3].

Відтак, бюджетна безпека є структурною складовою фінансової безпеки держави, рівень забезпечення якої формує загальний соціально-економічний розвиток в країні. Бюджетна безпека, як важливий фактор соціально-економічного розвитку держави, є своєрідним індикатором і критерієм ефективності її бюджетної політики та організації бюджетного процесу.

Так, за останні роки стан державного бюджету характеризується в основному як дефіцитний, що спричиняє не лише зниження рівня бюджетної і фінансової безпеки, а й низку інших наслідків для економіки держави [1]. Як видно з наведених у табл. 1 даних, рівень доходів та видатків пропорційно збільшується із року в рік, але при цьому розмір кредитування залишається в певних межах стабільним. Разом із тим дефіцит бюджету є постійним і схильний до різких коливань.

Таблиця 1

**Динаміка доходів, видатків і дефіциту
Державного бюджету України у 2008 – 2019 рр.**

Роки	Доходи, млн грн	Видатки, млн грн	Кредитування, млн грн	Дефіцит бюджету, млн грн
2008	231686,3	241454,5	2732,5	-12500,7
2009	209700,3	242437,2	2780,3	-35517,2
2010	240615,2	303588,7	1292,0	-64265,5
2011	314616,9	333459,5	4715,0	-23557,6
2012	346054,0	395681,5	3817,7	-53445,2
2013	339180,3	403403,2	484,7	-64707,6
2014	357084,2	430217,8	4919,3	-78052,8
2015	534694,8	576911,4	2950,9	-45167,5
2016	616274,8	684743,4	1661,6	-70130,2
2017	793265,0	839243,7	1870,9	-47849,6
2018	928108,3	985842,0	1514,3	-59247,9
2019	998278,9	1072891,5	3437,0	-78049,5

Джерело: [4].

В умовах сьогодення бюджетна безпека України характеризується підвищенням бюджетного дефіциту, зростанням обсягів державного боргу, податковим навантаженням та іншими загрозами, що перешкоджають досягнення фінансової стабільності та сталого розвитку національної економіки.

Саме тому реалізація шляхів, які б сприяли зміцненню бюджетної безпеки України варто розглядати як важливий пріоритет досягнення стратегічних соціально-економічних орієнтирів держави та забезпечення її фінансової та економічної безпеки.

Список використаних джерел

1. Деменок О. В. Бюджетна безпека України як одна з складових фінансової безпеки держави. URL: http://www.rusnauka.com/7_NND_2009/Economics/43052.doc.htm.
2. Смоквіна Г. А. Фінасова безпека як стратегічна складова економічної безпеки. *Вісник Одеського національного університету: зб. наук. праць. Сер.: Економіка*. Одеса: Вид-во ОНУ. 2014. С. 30 – 36.
3. Горалько О. В., Горайська О. В. Бюджетна складова системи забезпечення фінансової безпеки. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. № 23.1. С. 230 – 237.
4. Державний бюджет України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov>.
5. Єлісеєва О. К. Статистичне моделювання фінансової безпеки України. *Науковий вісник національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2018. № 1. С. 10 – 18.

СЕКЦІЯ 5. МЕНЕДЖМЕНТ, МАРКЕТИНГ, КІБЕРНЕТИКА ТА АГРОНОМІЯ

УДК 007:005.1:001.92

JEL Classification: M19

Бінерт О. В., канд. екон. наук, в. о. доцента,
в. о. доцента кафедри менеджменту ім. проф. Є. В. Храпливого,
Львівський національний аграрний університет, м. Дубляни

Бінерт О. Р.,
здобувач вищої освіти 2 курсу,
Львівський державний університет фізичної
культури імені Івана Боберського, м. Львів

**ІННОВАЦІЙНИЙ, КОМУНІКАЦІЙНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ
МЕНЕДЖМЕНТ В СИСТЕМІ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА**

Звертаючи увагу на практику світових і українських компаній, ми можемо побачити, що основну роль на підприємствах у кризових умовах відіграють раціональне використання всього потенціалу компанії та вміння організації, комунікація й управління нею.

У наш час комунікаційно-інформаційний та інноваційний менеджмент охоплюють усі сфери людської діяльності, радикально впливаючи на процес господарювання, змінюють соціально-економічні відносини в суспільстві.

Управління діяльністю зі створення і використання інформації в інтересах організації, а також неперервні і постійні нововведення стають необхідною й природною формою існування будь-якої компанії, забезпечують їй конкурентоспроможність, а також виживання та пристосування до зовнішнього середовища на ринку з однієї сторони та ефективне управління в середині підприємства з іншої.

Організації потребують інновації, так як саме вони забезпечують ефективний результат в організаційній, фінансовій, виробничій сферах. В умовах "шаленої" конкуренції на українських ринках у споживачів значно підвищуються вимоги до надаваних їм продуктів і послуг, тому постійні нововведення можуть стати одним із чинників отримання конкурентних переваг.

Нині більшість українських підприємств усвідомила, що необхідно інноваційні та принципово нові методи управління персоналом та організацією в цілому. Інновації необхідні в усіх сферах існування компанії: організаційній, виробничій, фінансовій, науковій та ін., оскільки саме в комплексі вони приносять найефективніший результат, успіх та процвітання в нинішній час [2].

Бінерт О. В., Бінерт О. Р. Інноваційний, комунікаційно-інформаційний менеджмент в системі сучасного підприємства. *Перспективи розвитку економіки та управління в умовах кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 20 липня 2020 р). Одеса : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2020. С. 45 – 47.

З метою виходу на ринок з новими продуктами та технологіями підприємству необхідно сформувавши відповідно до поставлених цілей розвитку взаємопов'язаний набір компонентів, який повинен містити: прогноз попиту на відповідні товари чи послуги; оцінювання власної конкурентоспроможності; пріоритети та інструменти посилення конкурентних позицій на ринках; оцінювання обсягів річних продажів за окремими ринками; регіони, в яких повинно бути налагоджено виробництво нового товару і проведено заходи для досягнення передбачуваного обсягу продажів; оцінювання вартості інвестицій з організації альтернативних виробничих баз та витрат з доставки з них товарів на альтернативні ринки; оцінювання ризиків за різними сегментами діяльності.

Для того, щоб задовольнити потреби сучасних компаній в інформаційному забезпеченні, науковцями створюються все більш складні системи. Досвідчені фахівці в галузях інформаційних технологій (ІТ) та менеджменту стикаються з новими проблемами. На це вказував один із найвидатніших економістів Пітер Друкер. Він казав, що всі революційні зміни відбуваються у концепціях, тобто не варто замикаати цю проблему лише на фахівцях ІТ, зміни, що відбуваються, глобальні і потребують розроблення нових стратегій.

Розвиток комунікаційно-інформаційного менеджменту в Україні знаходиться на достатньо низькому рівні. У сфері засобів масової інформації нині все ще переважають достатньо застарілі уявлення про роль та завдання інформації у житті кожного з нас та суспільства як своєрідного сервісу для цієї так званої “машини суспільного виробництва”. Багато дослідників вважають, що інформація повинна надаватися лише як засіб для формування думки громадськості, а не сама по собі; повинна регулювати соціальну поведінку великих людських мас, тобто має бути чимось на кшталт команд, що подаються з однієї частини вищезгаданої “машини” в іншу [1]. Звідси й випливає ця необхідність формування та впровадження механізмів для видалення небажаної “верхівки” інформації, різноманітних форм цензури, незважаючи на формальну заборону тощо.

Інформаційний менеджмент – це окрема, відносно незалежна сфера управління підприємством, що повинна опиратися на нові парадигми та концепції менеджменту, тобто вона має враховувати:

- високу швидкість зміни предметної сфери;
- переважання мережевих відносин та структур;
- орієнтацію на випередження у конкурентній боротьбі;
- орієнтацію на клієнтів організації;
- високий вплив політичних, психологічних та соціологічних процесів.

Отже, можна зробити висновки стосовно методик створення інформаційної бізнес-системи в малому та середньому бізнесі. Вона враховує наявність різних систем концепцій та принципів у сучасній теорії та практиці управління, а також спирається на наявні знання у галузі комунікативного менеджменту. Запропонована методика є перспективною з погляду вирішення

завдань менеджменту, які стосуються малого та середнього бізнесу в Україні. Найбільш важливе з них, що стоїть перед інформаційно-технологічною індустрією та менеджментом організацій, – це економічна ефективність інформаційних систем, а також максимізація позитивних ефектів від упровадження інформаційно-комунікаційних технологій. У цих сферах є досить великі можливості стосовно дослідження та розроблення нових методик.

Список використаних джерел

1. Інформаційні технології в менеджменті. URL: https://stud.com.ua/62395/management/informatsiyniy_menedzhment (дата звернення: 14.06.2020).

2. Інноваційний менеджмент: зміст та функції. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/management/14601> (дата звернення: 16.06.2020).

УДК 004.056.5

JEL Classification: M15

Гнідбор Д. О.,
здобувач вищої освіти 2 курсу,
Інститут бізнес освіти,
ДВНЗ “Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана”, м. Київ

АКТУАЛЬНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

В реаліях сьогодення, на фоні розвитку інформаційних технологій та процесів формування цифрового світу та бізнесу, актуальним питанням залишається створення та впровадження ефективних систем інформаційної безпеки.

Лише за I квартал 2020 року збільшилась кількість хакерських атак на 22,5 % в порівнянні з IV кварталом 2019 року [1]. У зв'язку зі зростаючою загрозою кібератак і витоку (викрадення) даних, сьогодні, відбуваються значні зміни в менеджменті інформаційної безпеки підприємств. Більшість зазначених атак націлена на отримання даних про юридичних (63 %) та приватних (71 %) осіб. Таку кіберактивність пов'язують із обмеженнями на пересування, що викликані розповсюдженням COVID-19, тобто більшість бізнесу переходять у віддалений режим роботи з використанням програмного забезпечення для віддаленої роботи.

За даними [2], в 2019 році 27 % компаній світу стикнулись з

кібератаками на смартфони своїх співробітників. Такі атаки стали можливі за рахунок так званого людського фактору, що викликано не достатнім розумінням людиною правил безпеки використання ІТ-технологій на підприємств або їх нехтуванням [3].

За шість місяців 2019 року кількість атак на підприємства зросла на 200 %, що направлені на повне знищення даних та критичної інфраструктури підприємства. Одна така атака може спричинити збитки компанії на суму біля \$ 239 млн [4].

В процесі свого життєвого циклу, підприємства будь-якої форми власності накопичують численні масиви даних про свою діяльність, що потребують захисту. До основних інформаційних активів підприємства, що потребують захисту, варто віднести наступні:

- документи стратегічного та тактичного характеру, що визначають цілі і задачі на деякий період;
- фінансові документи;
- аналітичні маркетингові дані (зібрані в процесі дослідження для вироблення стратегії);
- інформація про продукт або послугу (унікальні технології виготовлення продукту) та їх бізнес-модель реалізації;
- власні знання підприємства, що генерується в результаті його діяльності (інтелектуальна власність, патенти, наукові та інноваційні розробки);
- персональні дані співробітників підприємства;
- інформація про клієнтів, постачальників, підрядників та інші.

Для вирішення питання захисту інформаційних активів розробляють та впроваджують системи менеджменту інформаційної безпеки.

Відповідно до стандартів серії ISO/IEC 27001, система менеджменту інформаційної безпеки (СМІБ) – це набір положень, процедур і протоколів, основна задача яких спрямована на захист, запобігання знищенню, викрадення конфіденційної інформації підприємства, за яку воно несе відповідальність, а також підвищити довіру зацікавлених сторін.

Сучасна СМІБ повинна забезпечити не лише конфіденційність, доступність і цілісність інформаційних активів підприємства, але й сприяти зниженню ймовірності виникнення злому даних, виявлення вразливих місць та попередження загроз.

На основі стандарту ISO/IEC 27001:2013 та [5] ефективна СМІБ підприємства повинна:

- забезпечити інформаційну безпеку інформаційних активів підприємства у відповідності з вимогам бізнесу і відповідним законодавчо-нормативним вимогам;
- забезпечити відповідний рівень захисту інформаційних активів підприємства, в тому числі, які доступні постачальникам і підрядникам;
- впровадження і експлуатація засобів захисту інформації на підприємстві;
- гарантувати безпеку при віддаленій роботі співробітників підприємства, а також при використанні мобільних пристроїв;
- гарантувати інформаційну безпеку співробітникам підприємства та іншим учасникам бізнес-процесів підприємства;

- попереджувати несанкціоноване розголошення, зміну, переміщення або знищення інформації підприємства що зберігається на паперових і/або електронних носіях;
- обмежити доступ до інформаційних активів підприємства;
- гарантувати авторизований доступ користувачів і попередити несанкціонований доступ до систем, додатків, програм і засобам оброблення інформації підприємства;
- розробити положення відповідальності користувачів за збереження інформації аутентифікації;
- гарантувати належне і результативне використання криптографії для захисту конфіденційності, достовірності і / або цілісності інформації;
- запобігти несанкціонованому фізичному доступу, пошкодження і вплив на інформацію та засоби для обробки інформації підприємства;
- запобігти втраті, пошкодження, крадіжку або компрометацію інформаційних активів і порушення діяльності підприємства;
- гарантувати, що інформація і засоби обробки інформації захищені від шкідливого програмного коду і скриптів;
- забезпечити захист від втрати даних підприємства;
- забезпечити реєстрацію подій та журналізацію дій користувачів підприємства;
- гарантувати цілісність систем, що експлуатуються на підприємстві та запобігти використанню технічних вразливостей;
- гарантувати захист інформації в мережі і на засобах обробки інформації;
- забезпечити безпеку інформації, що передається всередині підприємства і за його межі;
- гарантувати, що інформаційна безпека є невід'ємною частиною інформаційних систем підприємства протягом усього їх життєвого циклу;
- гарантувати послідовний і результативний підхід до управління інцидентами інформаційної безпеки, включаючи інформування про події, пов'язані з безпекою і вразливістю;
- гарантувати, що засоби забезпечення інформаційної безпеки впроваджені і використовуються відповідно до організаційної політики підприємства і процедур.

Зазначені вище напрями діяльності стандарту ISO/IEC 27001:2013 направленні на реалізацію захисту даних більшою мірою в середині підприємства. Результатом роботи СМІБ є фіксування фактів проведених атак, чи проведення аналізу дотримання всіх норм та правил в сфері ІБ на підприємстві.

Таким чином, на фоні зростаючої активності хакерських атак на підприємства, класична СМІБ потребує вдосконалення. Так для забезпечення достатнього кіберзахисту підприємств, СМІБ слід застосовувати не тільки на внутрішні процеси в діяльності підприємства, але й на зовнішню діяльність шляхом пошук зовнішніх загроз та вразливостей. Постійний, безперервний, своєчасний, повний моніторинг зовнішнього середовища в якому функціонує підприємство призведе до:

- своєчасного виявлення можливих атак, загроз та вразливостей ІТ-інфраструктури підприємства;

- попередження каналів витоку інформації підприємства що потребує захисту;
- підвищити надійність та гарантованість цілісності накопиченої інформації;
- підвищить ефективність діяльності ІБ підприємства.

Зазначене вдосконалення СМІБ значно розширить можливості щодо захисту не тільки підприємства але й середовища в якому воно функціонує.

Список використаних джерел

1. Актуальные киберугрозы: I квартал 2020 года. URL: www.ptsecurity.com/ru-ru/research/analytics/cybersecurity-threatscape-2020-q1/#id2.
2. 27 % компаний в мире столкнулись с кибератаками на смартфоны сотрудников. URL: www.tadviser.ru/index.php/Статья:Киберпреступность_в_мире.
3. Врахування людського фактору в оцінці ризиків в охороні праці. URL: www.khadi.kharkov.ua/fileadmin/P_vcheniy_secretar/OXOPONA_PPAЦI/R_Human.pdf.
4. Malware attacks on infrastructure and state-run facilities shot up 200 % in 2019. URL: <https://thenextweb.com/security/2019/08/06/malware-attacks-on-infrastructure-and-state-run-facilities-shot-up-200-in-2019>.
5. Стандарт ISO/IEC 27001:2013, редактор А. Горбунов. URL: http://k504.khai.edu/attachments/article/1406/iso_mek_27001-2013.pdf.

УДК 338.48

JEL Classification: L83

Грабовська І. В.,
старший викладач кафедри
економіки, менеджменту та адміністрування,
Хмельницький національний університет, м. Хмельницький

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ САНАТОРНО-КУРОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Пандемія COVID-19 вплинула на всі без винятку галузі світової економіки. Провідні компанії світу зосереджені на тому, як адаптувати свою діяльність до карантинних заходів, зберегти робочі місця і мінімізувати свої втрати внаслідок рецесії. Українська економіка вже чотири місяці проіснувала в умовах карантину: скорочення ВВП, повна або часткова зупинка підприємств, різке зростання рівня безробіття – все це наслідки COVID-19 для країни. Під час вимушеної зупинки бізнесу колосальних збитків зазнала курортно-рекреаційна індустрія, сфера туризму,

ресторанного і готельного бізнесу. Дослідження вимагає низка принципово важливих питань, пов'язаних з виокремленням характерних ознак суб'єктів санаторно-курортної діяльності, визначенням напрямків забезпечення ефективності санаторно-курортних підприємств в умовах пандемії COVID-19 та перспектив їх розвитку.

Санаторно-курортний комплекс територіальної суспільної системи розглянуто у контексті соціально орієнтованої індустрії здоров'я, що з'явилася внаслідок географічної спеціалізації галузей. Н. Ведмідь його інтерпретує трояко: "по-перше – самостійна підсистема міжгалузевого рекреаційного комплексу; по-друге – звужуючи цільовий сегмент до туристів, цей комплекс розглядається як підсистема туристично-рекреаційного комплексу; по-третє, міжгалузеве об'єднання підприємств, установ, у рамках якого виникають економічні та соціальні відносини з виробництва, реалізації та надання відпочивальникам послуг" [2, с. 48]. Стрижневу позицію у санаторно-курортному комплексі посідають суб'єкти господарювання, які продукують послуги, спрямовані на запобігання втратам рекреаційної складової людського капіталу.

Перехід до ринкових відносин підвищив зацікавленість власників санаторно-курортних закладів в ефективності їх роботи та забезпеченості конкурентоздатності наданих ними послуг. Цей факт підтверджується зростанням кількості структурних підрозділів сфери сервісу у санаторно-курортних закладах, незважаючи на скорочення кількості самих закладів. Різноманіття завдань, що стоять перед сучасними санаторно-курортними підприємствами, і комплексність пропонованого споживачеві продукту пов'язано з великою кількістю основних і додаткових послуг, які пропонують відпочиваючим. За таких умов основним джерелом розвитку підприємств санаторно-курортного комплексу на ринку рекреаційних послуг є створення умов для задоволення вимог внутрішніх та іноземних споживачів через збалансування ціни лікування з якістю послуг [3, с. 123].

В той же час власники закладів стали залежними від можливості громадян України купувати санаторно-курортний продукт, від їх платоспроможності. Також існує проблема, пов'язана з недостатньою потужністю внутрішніх та зовнішніх потоків відпочиваючих, який значно скоротився в умовах карантину і спричинив стійке зростання обсягів збиткової діяльності санаторно-курортних підприємств.

Крім пандемії COVID-19, серед основних причин, які впливають на збільшення суми збитків, можна виділити: зниження завантаження санаторно-курортних підприємств; непродуктивне утримання підприємств в міжсезоння; зростання плати за електро- та водопостачання; зростання собівартості лішко-місця (збільшення вартості медичного обладнання,

медичних послуг, продуктів харчування), що безпосередньо впливає на рівень кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги; зростання витрат на охорону, нарахування амортизації, реконструкцію будівель, капітальний та поточний ремонт внутрішніх приміщень, заохочення й утримання персоналу в міжсезоння.

Важливою складовою неефективного функціонування вітчизняного санаторно-курортного комплексу є також відсутність розгорнутої системи інформаційно-рекламного забезпечення діяльності та низький рівень менеджменту закладів санаторно-курортної сфери. Отже, на сьогодні існує об’єктивна необхідність у зміні пріоритетів управління, що приведе галузь до європейських стандартів. Створення фінансових умов розвитку санаторно-курортних підприємств залежить від багатьох факторів [4, с. 122]: ступеня розроблення державних програм розвитку курортів і ефективності їх впровадження; надання необхідного фінансування програм з Державного та місцевого бюджетів; забезпечення гарантованого обсягу путівок фондами соціального страхування, міністерствами, відомствами та профспілками підприємств і організацій; формування сприятливого інвестиційного клімату.

Для збереження конкурентних позицій на ринку санаторії і курорти повинні зосереджуватися на якості оздоровчого процесу і прагнути до впровадження нових методів профілактичного лікування й оздоровлення, реабілітації, використання сучасних технологій діагностики, вивчення та застосування нетрадиційних методів медицини. Реакцією менеджменту санаторіїв має бути гнучке маркетингове ціноутворення, система сезонних знижок на путівки, привабливості рекреантів дисконтною системою.

Регулювання діяльності санаторію повинне поєднувати в собі саморегулювання, засноване на законах вільного ринку, і державне регулювання в особливо важливих питаннях. Потрібна цілеспрямована регіональна політика, цільова програма розвитку рекреації і туризму на стратегічний період, здійснення комплексу організаційних, економічних, фінансових, управлінських та інших заходів як складових ефективною реалізації санаторно-курортної політики. Участь держави в інвестиційному процесі санаторно-курортної сфери є вкрай низькою, а недосконале податкове законодавство перешкоджає зростанню інвестицій з боку приватних інвесторів в рекреаційну інфраструктуру, яка відповідала б світовим стандартам та сприяла підвищенню конкурентоспроможності санаторно-курортного комплексу. Як наслідок, іноземні туристи та більша частина заможних вітчизняних туристів надають перевагу відпочинку в європейських оздоровницях.

Задля усунення зазначених негативних факторів розвитку санаторно-курортного комплексу доцільно [1, с. 14]: реалізувати

державну соціальну політику щодо подальшого підвищення рівня та якості життя населення; підвищити ефективність державного регулювання курортно-рекреаційної сфери; розробити та впровадити комплекс заходів з метою залучення інвестицій для розвитку інфраструктури санаторно-курортного комплексу; удосконалити систему інформування про можливості санаторно-курортної галузі країни в цілому, позиціонувати Україну на світовому ринку санаторно-курортних послуг як великий центр лікування та реабілітації; розвивати інформаційно-рекламну й маркетингову діяльність санаторно-курортних установ; збалансувати цінову політику та якість основних і додаткових санаторно-курортних послуг, впроваджувати систему знижок; удосконалити організацію діяльності санаторно-курортних закладів, спрямовану на зменшення витрат з їх утримання та здешевлення вартості путівок; підприємствам санаторно-курортного приділяти більше уваги розробці та впровадженню інноваційних заходів для індивідуалізації курортної пропозиції та формування нових вітчизняних брендів на ринку санаторно-курортних послуг України; забезпечення санаторно-курортних установ кваліфікованими фахівцями. Вирішення цих проблем дозволить ефективно розвивати санаторно-курортну сферу, створити доступний та ефективний ринок оздоровчих послуг для максимального задоволення попиту населення.

Для скорішого відновлення роботи рекреаційних установ та організацій медичного профілю необхідно забезпечити належний рівень сервісу при обов'язковому виконанні санітарно-гігієнічних норм та інших відповідних карантинних вимог МОЗ України. В період карантину перш за все необхідно зосередитись на додаткових опціях і можливостях безпечного відпочинку. У свою чергу все це буде сприяти покращенню фінансового стану санаторно-курортних закладів та подальшому розвитку курортно-рекреаційної індустрії.

Список використаних джерел

1. Борулько Н. М. Сучасний стан та перспективи розвитку санаторно-курортного комплексу України. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2014. Вип. 8 (215). С. 10 – 15.
2. Ведмідь Н. І. Санаторно-курортний комплекс як системний об'єкт наукового пізнання. *Зб. наук. пр. Черкаського державного технологічного ун-ту. Сер. : Економічні науки*. 2014. Вип. 36 (1.2). С. 43 – 51.
3. Нездойминов С. Г. Современные тенденции развития лечебно-оздоровительного туризма в Украине. *Туризм: право и экономика*. 2014. № 2. С. 20 – 24.
4. Ткаченко Т. І., Костін С. В. Особливості управління закладами санаторно-курортної сфери. *Вісник Львівського Університету*. 2008. № 24. С. 121 – 127.

УДК 637.1

JEL Classification: Q12

Денисенко Т. М., канд. техн. наук, доцент,
доцент кафедри підприємництва і торгівлі,
Національний університет “Чернігівська політехніка”, м. Чернігів

РИНОК МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

В Україні стрімко знижується поголів'я корів: закриваються ферми, селяни збувають худобу. І як наслідок, зменшується виробництво молочної продукції. У 2019 молочна галузь перебувала в кризовій ситуації. Крім зниження поголів'я, відбулося зниження експорту продукції. Натомість відбувалося значне збільшення імпорту молочної продукції. Україна з країни-лідера виробництва молока та молочної продукції стрімко перетворюється на країну імпортера [1]. Лідерами імпорту виступає така продукція як масло, молоко і вершки незбирані та казеїн.

За січень-червень 2020 року виробництво молока в Україні зменшилось на 3,7 % у порівнянні з аналогічним періодом 2019 року, до 4,59 млн тонн [2].

Підприємства-лідери виробництва молока та молочної продукції в Україні наведені на рис. 1. Трійку найбільших виробників очолюють такі підприємства як “Данон”, “Молочний альянс” та “Лакталіс”.

Рис. 1. Десятка найбільших виробників продукції з незбираного молока
Джерело: [3].

За даними державної служби статистики у першому півріччі 2020 року найбільше молока виробили в Полтавській обл., на другому місці – Черкаська обл., а на третьому – Чернігівська. Найменше виробництво молока зафіксовано в Закарпатській області (рис. 2).

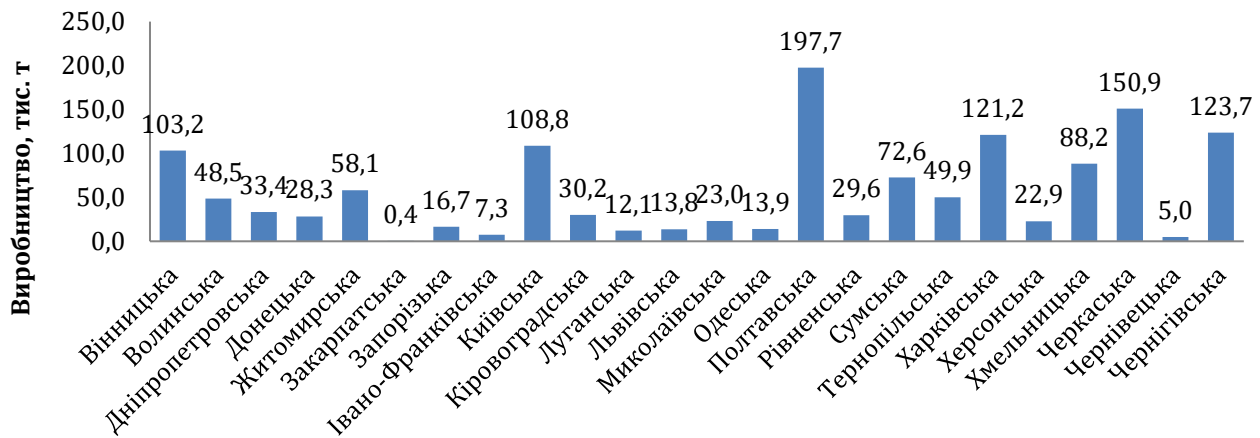

Рис. 2. Виробництво молока ВРХ у січні-червні 2020 року
Джерело: [4].

У структурі готової продукції найбільшу частку займає молоко та вершки різних видів і жирності – 48,2 %. Загальні об’єми виробництва в порівнянні з минулим роком не змінилися. Друга позиція у частці виробництва готової молочної продукції належить групі молочнокислих товарів – йогуртам, кефірам, сметані та ін. – 20,8 %. Тут спостерігається невелике збільшення виробництва (1,2 %). Ділять третю сходинку по об’ємах виробництва морозиво (9,6 %) та сири (9,5 %). Виробництво морозива залишилось на попередньому рівні, а от виробництво сирів зменшилось на 3,9% порівняно з аналогічним періодом минулого року. Зменшилося виробництво масла (4,3 %) та сироватки (3 %). Виробництво згущеного молока, сухого незбираного та знежиреного молока займає 1,6 %. Найменшу частку у виробництві має казеїн (0,3 %).

Є два базових фактори, що визначатимуть рівень виробництва молока в країні: поголів’я молочного стада та продуктивність однієї корови. Середній надій молока від однієї корови на початок 2020 року склав 3383 кг. А от поголів’я продовжує скорочуватись. Причини кризових явищ – непрогнозована аграрна політика, відсутність стратегічного плану розвитку молочної галузі на національному рівні та спекуляції навколо відкриття ринку землі.

Список використаних джерел

1. Молочна галузь України: стійкий тренд падіння. URL: <http://avm-ua.org/uk/post/molocna-galuz-ukraini-stijkij-trend-padinna>.
2. Виробництво молока в Україні зменшилося на 3,7 %. URL: www.ukrinform.ua/rubric-economy/3064095-virobnictvo-moloka-v-ukraini-zmensilosa-na-37.html.
3. Вадим Чагаровський: Щороку в Україні зникає 1 велике молокопереробне підприємство. URL: <https://agropolit.com/interview/748-vadim-chagarovskiy-schoroku-v-ukrayini-znikaye-1-velike-molokopererobne-pidpriyemstvo>.
4. Державна служба статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua.

УДК 334.021

JEL Classification: O22

Котлярова Ю. О.,
здобувач вищої освіти 2 курсу,
Інститут бізнес освіти,
ДВНЗ “Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана”, м. Київ

СУЧАСНІ МЕТОДОЛОГІЇ ПРОЕКТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ІТ-ГАЛУЗІ

Проектний менеджмент одна з управлінських дисциплін, що динамічно розвивається в умовах сучасної економіки та цифрової економіки зокрема. Для більшості підприємств різних галузей і напрямів проекти є надзвичайно важливими, оскільки вони дозволяють збільшити прибуток та підвищити конкурентоспроможність. Успішна реалізація проектів на пряму залежить від ефективного управління проектами. Особливої уваги варто приділити проектному менеджменту в галузі інформаційно-комунікаційних технологій.

ІТ-галузь – стратегічний сегмент та ключовий драйвер економіки в Україні. Щорічно ІТ-галузь України демонструє сталий розвиток у вигляді зростання експорту ІТ-послуг на 20 – 25 %, наприклад, у 2019 році експорт комп’ютерних послуг становив 4,17 млрд дол. США, що більше за виручку від експорту пшениці (3,65 млрд дол. США) [1]. Прогнозується, що до 2025 року оборот усієї експортної ІТ-індустрії може досягти 8,4 млрд дол. [2]. Щоб зберегти поточні темпи росту та підвищити якість ІТ-послуг в умовах жорсткої світової конкуренції необхідно впроваджувати та застосовувати сучасні методології проектного менеджменту.

Проектний менеджмент керується такими основними положеннями і стандартами:

- PMBOK (Project Management Body of Knowledge - керівництвом до зводу знань з управління проектами, 6 видання, 2017 рік);
- PRINCE2 (PRojects IN Controlled Environments – система знань про процеси управління проектами в контрольованому середовищі, оновлено в 2017 р.);
- стандарти: ISO / IEC / IEEE 16326:2019, ISO 10006:2017, ISO 9000:2015, ISO 21500:2012.

В проектному менеджменті ІТ-галузі в основному прийнято використовувати PMBOK, який містить 10 областей знань та опис 49 процесів управління проектами.

Основною задачею проектного менеджменту є реалізація проекту (досягнення встановленої цілі) за визначений час, з найменшими витратами. Проекти відіграють важливу роль в процесі створення концепції продукту, його розроблення та виведення на ринок.

В сучасних умовах, успішними можна назвати підприємства, які враховують потреби ринку і випускають свій продукт або послугу вчасно. Прострочення за термінами є однією з головних проблем будь-якої сфери діяльності, що призводить до збільшення сукупних витрат і відбивається на прибутку підприємства. Тому, застосування методологій проектного менеджменту дозволяє підприємствам скоротити термін реалізації проектів, знижуючи при цьому сукупні витрати і тим самим підвищується ефективність діяльності підприємства та ефективно використання ресурсів.

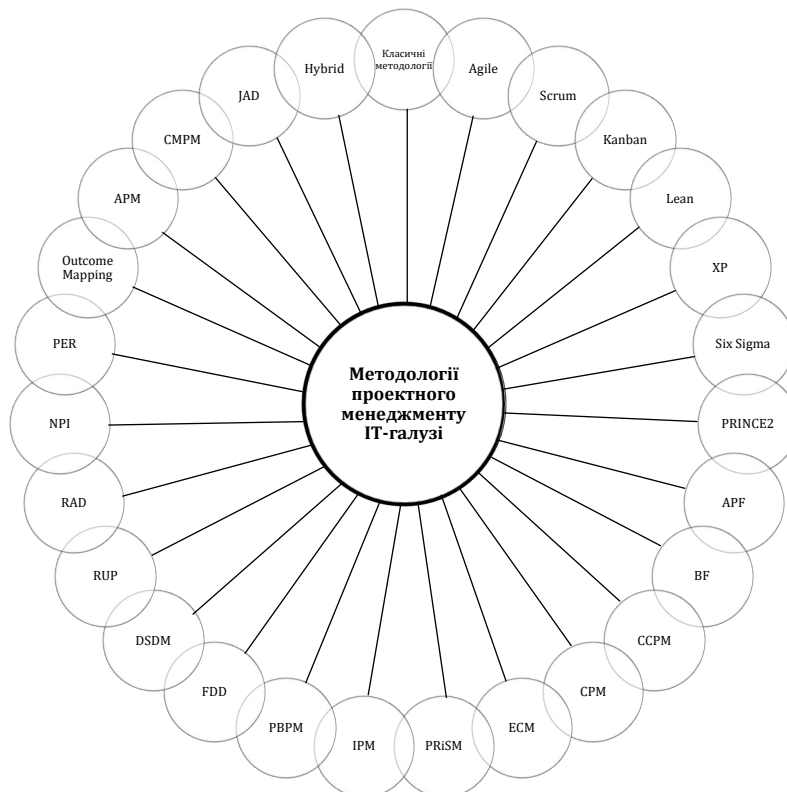

Рис. 1. Методології проектного менеджменту IT-галузі

До основних методологій проектного менеджменту, що застосовуються в IT-галузі належать: класичні методології (водоспадна, ітеративна, інкрементна, спіральна), Agile, Scrum, Kanban, Lean, XP (Extreme Programming), Six Sigma (6 сигм), PRINCE2 (Projects in Controlled Environments), APF (Adaptive Project Framework), BF (Benefit Realization), CCPM (Critical Chain Project Management), CPM (Critical Path Method), ECM (Event Chain Methodology), PRiSM (Projects integration Sustainable Methods), IPM (Integrated Project Management), PBPM (Process-Based Project Management), FDD (Feature Driven Development), DSDM (Dynamic Systems Development), RUP (Rational Unified Process), RAD (Rapid Applications Development), NPI (New Product Introduction), PER (Package Enabled Reengineering), Outcome Mapping, APM (Adaptive project management), CMPM (Crystal method of project management), JAD (Joint Application Development), Hybrid.

Як видно з рис. 1, проектний менеджмент не має універсальних рішень. Складність діяльності в управлінні проектами полягає в підборі ідеальної методології, використанні елементів існуючих методологій або поєднання декількох методологій. Великий набір методологій проектного менеджменту потребує класифікації та вивчення процесів кожної з методологій для створення власної унікальної, а саме головної ефективної системи управління проектами.

Обираючи методологію варто звернути увагу на: потреби проекту, гнучкість процесу, зміни в проекті та вимоги до продукту, як кінцевого результату проекту.

Список використаних джерел

1. Експорт українського ІТ за 2019 рік зріс на 30 %. 2020. URL: <https://itukraine.org.ua/eksport-ukrainskogo-it-za-2019-rik-zris-na-30.html>.
2. Гайд українською ІТ-індустрією: топ-10 важливих цифр. 2019. URL: <https://mind.ua/publications/20193091-gajd-ukrayinskoyu-it-industrieyu-top-10-vazhlivih-cifr>.

УДК 378.018.43

JEL Classification: I29

Македон Г. П.,

старший викладач кафедри інформатики і системології,
Інститут інформаційних технологій в економіці,
ДВНЗ “Київський національний економічний
університет ім. Вадима Гетьмана”, м. Київ

Ляпіна І. Ю.,

старший викладач кафедри інформатики і системології,
Інститут інформаційних технологій в економіці,
ДВНЗ “Київський національний економічний
університет ім. Вадима Гетьмана”, м. Київ

АКТУАЛЬНІСТЬ Е-НАВЧАННЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Електронне навчання можна з певними умовностями назвати традиційним для сучасного інформаційного суспільства. Однак за останні місяці саме е-навчання набуло особливої актуальності у зв'язку з пандемією Covid-19. Незалежно від того, чи ми використовуємо синхронні або асинхронні онлайн-сесії, називаємо ми це дистанційним, віддаленим, із застосуванням

комп'ютерів, мережевим, віртуальним, мультимедійним, мобільним навчанням, е-навчання являє собою систему навчання за допомогою інформаційних технологій, ми всі повинні організувати ефективну освіту на відстані через введення карантинних заходів, що кардинально змінює систему навчання як освітніх закладів освіти, так і систему вищої освіти України. Саме цей тип навчання можна з упевненістю назвати новацією вітчизняної вищої освіти. Певною проблемою, однак, є саме не методологія дистанційного навчання, а система контролю оцінювання знань студентів. Як довів досвід останніх місяців, формує оцінювання на відстані достатньо складне, однак є цілком надійним підходом оцінки знань студентів. Викладач систематично має перевіряти те, що засвоїли студенти, налагоджуючи у такий спосіб зворотний зв'язок із ними. Практика е-навчання, яку ми використовуємо в Інституті інформаційних технологій в економіці Київського національного економічного університету ім. В. Гетьмана [1], буде виглядати і звучати інакше, ніж в класі. Вище керівництво, а саме заступник міністра освіти і науки Л. Мандзій заявила про необхідність розробки новітніх освітніх програм для дистанційних форм навчання: "Ми розуміємо як Міністерство освіти і науки, що на сьогодні пріоритетом для нас, безумовно, залишається імплементація закону про повну загальну середню освіту. Але теж дуже важливо – оновити та розробити нарешті нове сучасне положення про дистанційну форму навчання", – зазначила Мандзій. Вона додала, що чинне положення про дистанційну форму навчання не відповідає сучасним потребам і вимогам. В.о. міністра освіти Любомира Мандзій заявила, що елементи технології дистанційного навчання будуть використовуватися в освітньому процесі з наступного року [2]. За словами в.о. глави Міносвіти, викладачі освоїли технологію дистанційного навчання і зможуть поєднувати її з очним навчанням. Для цього міністерство готує платформу для дистанційного навчання в Україні. "Для того, щоб ми були готові до нових викликів, тому що ми не знаємо, як буде розвиватися ситуація, ми працюємо зараз і фіналізуємо платформу для дистанційного навчання в Україні, оновлюємо підходи і вимоги до дистанційного навчання і навчання з використанням дистанційних технологій. Це те, що ми повинні зробити якомога швидше найближчим часом". Вона також зазначила, що в новому навчальному році викладачі будуть перевіряти, як ті, хто навчаються, засвоїли матеріал, який проходили під час карантину [2].

Всього кілька років тому отримання знань за допомогою Інтернету вважалося для більшості українських студентів привілеєм іноземців. Сьогодні практично кожний вітчизняний навчальний заклад має можливість надати своїм студентам таку можливість. Дистанційне навчання (далі – ДН) покликане стати різноманітним, що задовольняє різні освітні потреби більшості населення. Однак це ставить перед освітніми закладами завдання активного впровадження елементів дистанційного навчання в навчальний процес [3]. Технологія інтернет-навчання,

покладена в основу дистанційної освіти, є найбільш перспективною. Основна перевага даної форми навчання – надання можливості віддаленим користувачам інтерфейсу оперативно та оптимально використовувати інформаційно-освітнє середовище дистанційного навчання з максимальною зручністю.

Основними принципами системи ДН є динамічність, модульність, відкритість, адаптивність і креативність. Розглянемо докладніше зміст перерахованих принципів. Динамічність дозволяє забезпечити відповідності курсу соціальному замовленню і трансформацій зовнішнього світу. Модульність навчання характеризується тим, що увесь процес навчання розбивається на певні за трудомісткістю фрагменти. Це полегшує студентам вибрати індивідуальний шлях навчання. Відкритість навчання дає можливість здобути освіту більшої частини населення незалежно від географічного положення і матеріального становища. Головною особливістю дистанційного навчання є створення і використання спеціальних підручників у разі намагання студентів управляти процесом навчання самостійно. Адаптивність забезпечує пристосування модулів системи до потреб тих, хто навчається. Безперервність характеризується послідовним і логічним поглибленням знань і закріпленням навичок у процесі освоєння окремих модулів. Креативність сприяє пошуку нестандартних рішень і розвиває творчі навички [4].

У наведених визначеннях ми виділили ключові поняття: взаємодія, процес і освітня система. При цьому слід зазначити, що основним недоліком наведених трактувань є те, що досі не конкретизовано систему, в якій відбувається така взаємодія або процес. Система дистанційної освіти – це інноваційна організація освітнього процесу, в основі якої покладено самостійну діяльність того, хто навчається. Середовище навчання характеризується деякою віддаленістю, можливість у такому випадку підтримувати діалог стає можливим за допомогою комунікаційних технологій.

Список використаних джерел

1. Інститут інформаційних технологій в економіці ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана”. Офіційний сайт. URL: <https://fisit.kneu.edu.ua>.
2. Міносвіти готує платформу для дистанційного навчання в Україні. URL: <https://lb.ua>.
3. Семеріков С. О. Теоретико-методичні основи фундаменталізації навчання інформатичних дисциплін у вищих навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02. Київ, 2009. 536 с.
4. Defining eLearning. Performance, Learning, Leadership & Knowledge Site. URL: <http://www.nwlink.com/~donclark/hrd/elearning/define.html>.

УДК 658

JEL Classification: O32

Полотнянко О. І.,старший викладач кафедри публічного адміністрування,
Міжрегіональна академія управління персоналом, м. Київ

ІННОВАЦІЙНА ПРИРОДА МЕНЕДЖМЕНТУ

У сучасних умовах розвитку соціально-економічних систем виняткову роль відіграє менеджмент. Управлінська складова, її ефективність і структурна якість стає визначальним фактором стратегічного розвитку економіки і суспільства. Відповідальність, яка покладається на сучасного менеджера, передбачає високий рівень його професійної підготовки і наявність інноваційних механізмів системного підвищення його професійної компетенції протягом практично всієї його управлінської кар'єри [1, с. 109 – 111, 154 – 156]. При всій додатковій важливості емпіричного досвіду управлінських кадрів необхідно відзначити, що в період постіндустріального розвитку суспільства і формування інноваційної економіки його абсолютно стає недостатньо. Цей факт зовсім не відкидає значення практичного досвіду для ефективності управлінської діяльності, але визначає необхідність вироблення критеріїв оцінки так званої “цінності практичного досвіду”. Тут важливо врахувати позиції і підходи в розвитку конкурентоспроможності, інвестиційної та інноваційної політики, перш за все, господарських організацій. Зрозуміло, що рівень сучасної управлінської діяльності та уточнення критеріїв її ефективності об'єктивно визначається станом суспільства, рівнем розвитку економіки, науки і освіти. Менеджмент також є частиною культури суспільства, він схильний до впливу національних та міжнародних господарських традицій. Менеджмент неможливо без відповідної адаптації перенести з одного культурного середовища в інше, зберігши “цілющі властивості” і соціально-позитивну результативність. Таким чином, якість управлінської діяльності є прямим результатом позитивного соціально-економічного, а також культурно-історичного розвитку суспільства. В той же час, розвиток професійної системи менеджменту буде неможливим без системного впровадження інновацій для підвищення якості (ефективності і результативності) управлінської діяльності [2, с. 127 – 129].

Історико-управлінські дослідження формування професійної системи менеджменту мають сьогодні особливе значення для розуміння специфіки майбутнього розвитку менеджменту. Ці дослідження мають як наукову, так

і практичну цінність, оскільки формують цілісне і системне бачення процесів професіоналізації в менеджменті, перш за все, з позицій історичного розвитку.

Структурна логіка історико-управлінського дослідження менеджменту передбачає вивчення проблеми ідентифікації менеджменту в системі соціально-економічної та господарської діяльності суспільства. Це, в свою чергу, вказує на необхідність дослідження системних категорій і понять менеджменту. Найважливішою умовою розуміння формування професійної системи менеджменту виступає вивчення історичних передумов менеджменту і їх сучасна інноваційна динаміка розвитку [1, с. 31]. Вивчення даних проблем дає можливість судити про поняттях власне управлінського мови, управлінського дослідження, об'єктивної історії менеджменту і основних його шкіл, управлінському процесі і базових елементів системи менеджменту, сполучний процесах системи менеджменту. Для системи базових елементів професійного менеджменту необхідно постійно підтримувати їх інноваційний характер розвитку, а самі управлінські інновації поступово не тільки отримують однаковий статус з технологічними, але і виступають в якості більш пріоритетних, оскільки забезпечують стратегію науково-технологічного прогресу [3, с. 256 – 258, 268]. Особливо інноваційним продуктом управлінських досліджень стає фундаментальна управлінська інновація, тобто та, яка є результатом фундаментальної управлінської науки.

Вивчення менеджменту є процесом, який триває протягом всієї управлінської кар'єри, іноді і всього життя. Природно, що професійне вивчення менеджменту повинно бути структуровано, мати поетапне наповнення з фіксацією конкретних цілей і завдань. Абсолютно неправильно вважати, що вивчення основ менеджменту є остаточною стадією всіх знань в менеджменті. Пізнання фундаментальних позицій менеджменту виступає лише як процес підготовки до подальшого вивчення менеджменту на високому рівні і в різних формах спеціалізації. Отже, точне вивчення фундаментальних положень менеджменту визначає якість професійного зростання управлінських кадрів на перспективу, але також важливо, щоб зміст фундаментальних знань в менеджменті мало науково і практично доведену концептуальну платформу і певну динаміку інноваційного розвитку.

Список використаних джерел

1. Кузнєцов Е. А. Методологія професіоналізації управлінської діяльності в Україні : монографія. Херсон : ОЛДІ ПЛЮС, 2017. 382 с.
2. Кузнєцов Е. А. Концепція інтегральної якості професійної системи менеджменту. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. Серія “Економіка”*. 2018. Т. 23. Вип. 7 (72). С. 126 – 130.
3. Хэмел Г. Будущее менеджмента / при участии Билла Бриана; пер. с англ. В. Мишучкова. Санкт-Петербург : “Бест Бизнес Букс”, 2013. 276 с.

UDC 338.439

JEL Classification: Q16

Tertychna O., Doctor of Biological Sciences,
Institute of Agroecology and Environmental Management,
National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, Kyiv

Ryabukha G., PhD in Economics,
senior lecturer of Department of Agricultural Technologies and Forestry,
Chernihiv National University of Technology, Chernihiv

Buturlym D., student,
Chernihiv National University of Technology, Chernihiv

ORGANIC CROP PRODUCTION: EU EXPERIENCE FOR UKRAINE

At the present stage, Ukrainian agriculture, in particular crop production, faces difficult tasks in determining its methods of further development under market conditions. The deterioration of lands, their dehumidification and erosion, contamination of soils and cultivated products with pesticides, radionuclides, heavy metals, nitrates, and nitrites led to the search and introduction of greening methods in agriculture based on dialectical relationships between plant nutrition, biotechnology, and environmental protection.

The main methods of crop biologization are alternative methods of soil cultivation, along with minimization and ploughless farming; the restoration of biogeochemical cycles and humus status by controlling the flow of organic matter into the soil; the application of biomethodologies for weed and pest control. All these are the basic elements of the transition of intensive agriculture to growing organic products, which is becoming more widespread among Western European countries each year. It is there that the transition to crop greening is carried out under the Rural Development Program and receives support from the European and national governments in the form of grants and subsidies. Therefore, European experience should be adopted by both our farm owners and the Government of Ukraine [1] in the development of crop biologization.

The first and most important step in crop greening and improving the ecological condition of agrocenoses is alternative tillage, which will have the most beneficial effect on the agro-physical and chemical parameters of the soil and increase the humus composition in degrading soils. The alternative tillage methods currently used in European countries include minimum tillage and the No-till system.

From approximately the late 1970s to the early 1990s, there was a significant increase in the areas with minimal and zero technologies, but due to the spread of weeds, diseases, and rising costs, farmers massively returned to the plow system. The situation was almost quite similar in both northern and southern

Tertychna, O., Ryabukha, G., & Buturlym, D. (2020). Organic crop production: EU experience for Ukraine. *Perspektyvy rozvytku ekonomiky ta upravlinnia v umovakh kryzy* (pp. 63 – 65). Odesa: Eastern European Center for Scientific Research.

European countries. Since the late 1990s, farmers' commitment has shifted again in favor of conservative and zero cultivation. The reason for this is the exacerbation of problems with soil degradation: loss of humus, structure, and erosion development [2].

After many studies, the No-till system is increasingly used on the European farms, but it also has its limitations due to soil conditions and weed distribution. About 1.1 million hectares are under zero cultivation in ten countries of northern, central, and southern Europe. The anti-erosion significance of zero tillage has been proven in almost all studies and in farming practice. The most illustrative are the examples of Norway, where erosion is reduced by 90 % due to this technology when compared to autumn plowing. It is important for the farmers in Germany and France to improve the structure of the upper horizon of ancient arable land. In some regions of southern Spain, Italy, and Greece, zero tillage and permanent vegetation contribute to more efficient use of moisture [3].

It is important to note that in organic farming, zero tillage is impractical or requires a longer transition period due to the increased use of chemical plant protection products, which is necessitated by the significant spread of weeds, pests and diseases in fields. The main task of No-till is improving soil fertility, protection against erosion, and energy saving.

One soil protection alternative to deep plowing is minimal tillage, which is used by some representatives of organic production. For example, the Swiss farm Randenhof has refused to use a plow since 2006 and they cultivate soil with a surface cultivator only. Sowing in this farm is carried out on mulch by a tape method, and only a combination of a rotary harrow and a seeder is applied to crops of artificial pastures. Weeds on the fields of the farm are regulated by five- and seven-year crop rotations. Due to minimal tillage, the soil structure of the farm improves and the number of beneficial microorganisms increases. This improves the quality of Randenhof's products.

New minimum tillage systems can be used in organic farming only if they have about the same yield as when using a plow and do not cause any serious problems with weeds in the long term [4]. The main tillage without rotation of the soil is widely used in developed countries of Western Europe. In particular, according to Fricke (Germany), up to 50 % of the area in the European Union for sowing winter and spring cereals, as well as crops for continuous sowing, is prepared using energy-saving technology, which is called the shelfless tillage system. It is recommended to use new technologies for high-quality and timely tillage, as well as techniques that easily fit into the processes of soil preparation with frequent changes in production conditions. To perform such work, farms use plowless tillage units (cultivators, flat cutters, chisel plows, chisel-cultivators, and other tools). Tools for continuous tillage make it possible to perform shelf-free main tillage to a depth of 20-22 cm, which is sufficient during the cultivation of cereals and crops of continuous sowing [5].

Global experience shows that current crop production technologies are reoriented to new technologies of tillage without the use of a plow. Shelfless tillage

reduces the effects of soil intrusion, increases the organic matter content, improves its structure, regulates soil temperature, and allows the soil to retain more moisture.

Ukrainian agriculture faces difficult tasks in determining its methods of further development. Taking into consideration the deterioration of lands, their dehumidification and erosion, led to the search and implementation of greening methods: minimization of tillage, crop rotations; increasing application of organic fertilizers, in particular the usage of crop residues (straw, stubble, chopped sunflower stalks, corn, sorghum). Thus, organic production of crop products, as well as agriculture, is the most important factor for its successful and sustainable development.

References

1. Sus, T. Y. (2013). *Finansuvannia rozvytku ekolohichnoho silhospyvrobnytstva v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu. Orhanichne vyrobnytstvo i prodovolcha bezpeka [Financing of the development of organic farming in the European Union. Organic production and food security]*. Zhytomyr: Polissia.
2. Kontury rozumnoho zemlerobstva [The contours of smart farming]. <https://agrotimes.ua>. Retrieved from <https://agrotimes.ua/article/konturi-rozumnogo-zemlerobstva>.
3. Medvedev, V. V. (2010). *Nulovyi obrobitok gruntu v yevropeiskykh krainakh [No-till in European countries]*. Kharkiv: TOV "EDENA".
4. Minimalnyi obrobitok gruntu Zastosuvannia v orhanichnomu zemlerobstvi. Shveitsarsko-ukrainskyi proiekt "Rozvytok orhanichnoho rynku v Ukraini" [Minimum tillage Application in organic farming. Swiss-Ukrainian project "Development of the organic market in Ukraine"]. Retrieved from https://ukraine.fibl.org/fileadmin/documents-ukraine/Booklets/Zemlja_A4.pdf.
5. Bezpolytsevyi obrobitok gruntu v Ukraini [No-till in Ukraine]. <https://propozitsiya.com>. Retrieved from <https://propozitsiya.com/bezpoliceviy-obrobitok-gruntu-v-ukrayini>.

СЕКЦІЯ 6. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

УДК 329.05

JEL Classification: D72

Рой О. О.,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Харківський національний технічний університет сільського
господарства ім. Петра Василенка, м. Харків

МІСЦЕ І РОЛЬ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ У СТРУКТУРІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

На сьогоднішній день у сучасному суспільстві значну роль відіграють політичні партії, оскільки вони дозволяють впливати та корегувати на політику держави в цілому, та одним із основних елементів громадянського суспільства. За допомогою партій реалізуються інтереси та цілі окремих соціальних груп та здійснюється активна участь у реалізації функцій політичної гілки влади. Саме за допомогою політичних партій поєднуються різні елементи суспільства, в тому числі виникає зв'язок окремого громадянина з владними структурами в цілому [1, с. 201].

Проблеми розвитку, становлення та роль інституту політичних партій вивчався багатьма вітчизняними та зарубіжними дослідниками, серед яких можна виділити сучасних українських дослідників, які досліджували взаємозв'язок партій та державних інституцій, зокрема: В. Базива, В. Баштанника, А. Білоуса, О. Гарант, Л. Гонюкова, О. Романюка, В. Солових, С. Телешуна, О. Яроша та багато інших.

Відповідно до положень ст. 2 Закону України “Про політичні партії в Україні” політична партія – це зареєстроване згідно з законом добровільне об'єднання громадян – прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах [2]. Так, політичні партії являються одним із важливих досягнень цивілізації, навіть можна сказати є суттєвим, іноді вирішальним елементом політичної системи держави. Вони відображають не тільки інтереси, потреби і цілі певних соціальних груп, а також виступають посередниками між громадянами і політичною системою та виконують роль політичного інструменту у формуванні й використанні державно-політичної влади.

Для більшості, роль партій в сучасній конкурентній політиці є

подібною до ролі великих та потужних корпорацій в сучасній конкурентній економіці, які свого роду є двигуном у реалізації ідей. Багато вчених, експертів, професійних політиків при розгляді феномену політичних партій погоджуються з наступними положеннями: 1) партії – це організації, тобто являють собою об'єднання однодумців із подібними політичними принципами, ідеями; 2) партії займаються забезпеченням діяльності урядових лідерів – саме за допомогою діяльності політичних партій здійснюється реалізація ідей лідерів держави; 3) партії займаються забезпеченням громадської політики; 4) партії найбільш політично активні під час виборів – саме на час проведення виборів політичні партії реалізують свою діяльність, шляхом проведення різного роду заходів, зібрань із висвітлення політичних програм; 5) партії відіграють тривалу роль у політичному житті, оскільки політичні партії це свого роду стійкі об'єднання [4, с. 137 – 147].

Також, аби краще зрозуміти роль політичних партій у громадянському суспільстві, слід проаналізувати їх ключові та основні функції. Так, основними функціями політичної партії в сучасному суспільстві є: прийняття участі у політичному управлінні – за допомогою своїх представників у законодавчій та виконавчій владі партії впливають на процес прийняття політичних рішень, шляхом подання законопроектів та прийняття участі у голосуванні, приймають участь у виконанні управлінських функцій у державі. Таким чином, політичні партії мають можливість безпосередньо втілювати свої передвиборчі обіцянки та програмні завдання у реальному політичному житті.

По-друге, це представництво інтересів соціальних груп. Через політичні партії здійснюється реалізація інтересів різних соціальних груп у вигляді політичних ідеологій, програм, передвиборчих платформ. Партії транслиують окремі інтереси із сфери громадянського суспільства у сферу політичних рішень, де вони стають фактом політичних вимог.

По-третє, це залучення громадян до участі в політиці. Завдяки передвиборчій агітації, залучення громадян до виборів, пропагандистські кампанії в мас-медіа, масові акції здійснюється політична соціалізація громадян, формування у них якостей і навичок участі у владних відносинах. За допомогою прийняття участі громадян у такого роду діях, формується політична ідея.

Якщо говорити про місце політичних партій у політичній системі суспільства, то вони є одним з найважливіших компонентів політичного процесу суспільства. Партії в загалом визначають напрямок політичного процесу, тобто визначаються стратегію та тактику боротьби за владні повноваження, утримання влади та політичну стабільність суспільства. Завдяки політичним партіям здійснюється підтримання прямого та

зворотного зв'язку між суспільством і державою. Це, свого роду, важливий інститут громадянського суспільства, оскільки за допомогою них здійснюється завоювання й утримання влади, форма управління суспільством, при якій боротьба партій за владу виступає як механізм використання розбіжності інтересів, інакомислення в цілях суспільного прогресу [5, с. 169 – 173].

Отже, після проведення аналізу можна зазначити, що зрозуміти демократичну політику без участі політичних партій неможливо. Діяльність партій глибоко проникає в політичне життя суспільства. Їх роль в структурі громадянського суспільства в тому, що вони є своєрідним механізмом врегулювання політичних конфліктів, та визначають характер і напрямок політичного процесу, здійснюють зв'язок суспільства і держави.

Але наразі в Україні існують деякі проблеми усвідомлення можливостей громадянського суспільства і не виникла ідентифікація з його інституціями. У найближчій перспективі його розбудова має здійснюватися щодо посилення відповідальності органів державної влади, посадових осіб за перешкоджання участі інституцій громадянського суспільства у питаннях доступу до інформації; покращання кадрового та матеріально-фінансового забезпечення структурних підрозділів органів державної влади, відповідальних за взаємодію з громадськістю; підвищення рівня компетентності та відповідальності органів влади, інституційних систем громадянського суспільства; підвищення рівня політичної, правової та громадянської культур населення; закріплення практики системної участі інституцій громадянського суспільства у формуванні державної політики.

Список використаних джерел

1. Гонюкова Л. Політичні партії як інститут державної політики та управління: теоретико-методологічний аналіз : монографія. Київ : НАДУ, 2009. 392 с.
2. Про політичні партії в Україні : Закон України від 05.04.2001 р. № 2365-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>.
3. Ісаєв К. Роль політичних партій в сучасній демократичній системі управління. *Суспільна політика*. 2012. № 5. С. 121 – 123.
4. Залізнюк В. В. Деякі аспекти дефініції поняття “політична партія” в наукових працях та національному законодавстві України як відображення її функцій та ролі в суспільстві. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 3. С. 99 – 103.
5. Матієшин О. Роль ідеології у діяльності сучасних політичних партій України. *Вісник Прикарпатського університету. Політологія*. 2013. Вип. 6. С. 231 – 236.

УДК 351.83

JEL Classification: L83, L88

Хайлова Т. В., канд. наук з держ. упр., доцент,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін,
Донецький юридичний інститут МВС України, м. Кривий Ріг

Роженко О. В., канд. екон. наук,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін,
Донецький юридичний інститут МВС України, м. Кривий Ріг

РОЗВИТОК ТУРИЗМУ ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Туризм, як галузь національної економіки, забезпечує збереження й розвиток культурного потенціалу, гармонізує міжнародні відносини, активізує збереження й оздоровлення навколишнього середовища державними й підприємницькими структурами.

Туристична діяльність, як вид господарювання, здійснюється на основі державно-правового регулювання, підґрунтям якої становить Конституція України, міжнародно-правові акти у сфері туристичної діяльності, Закон України “Про туризм” як спеціальний нормативно-правовий акт, галузеве законодавство та підзаконні нормативно-правові акти у сфері туризму.

Закон України “Про туризм” визначає туризм як “...тимчасовий виїзд людини з місця постійного проживання з оздоровчою або професійно-діловою метою без зайняття оплачуваною діяльністю в місці перебування” [1].

Туризм можна розглядати в загальному та спеціальному аспектах. В загальному аспекті до туризму належить будь-який маршрут переміщення у просторі, який виходить за межі буденності або за рамки повсякденних справ [2, с. 37].

Фактично організацією туризму, у спеціальному аспекті, займаються спеціальні організації (туристичні фірми, бюро, агентства та ін.), які називаються суб'єктами туристичної діяльності. Законом України “Про туризм” визначено: “...суб'єкти туристичної діяльності - це підприємства, установи, організації незалежно від форм власності, фізичні особи, що зареєстровані у встановленому чинним законодавством України порядку і мають ліцензію на здійснення діяльності, пов'язаної з наданням туристичних послуг” [1].

Важливу роль у провадженні туристичної діяльності відіграє державне регулювання цієї галузі, що викликає необхідність орієнтуватися у системі та повноваженнях органів, які забезпечують і гарантують відповідні заходи державної цільової підтримки туристичної інфраструктури.

Державне регулювання туристичної діяльності є цілеспрямованим впливом органів державної влади на діяльність суб'єктів господарювання у цій галузі, що надають різноманітні послуги з розміщення, перевезення та організації відпочинку з метою забезпечення нормальних умов функціонування ринкового механізму, реалізації соціально-економічних пріоритетів і вироблення єдиної концепції розвитку туристичної сфери.

Політика державного регулювання туризму має характерні риси загальної політики держави. Разом з тим, існують специфічні фактори, що впливають на її формування: природно-географічні умови країни, розвиненість транспортної індустрії, соціально-демографічні фактори, фактори, пов'язані зі створенням економічної основи для розвитку туризму (стабільні валютно-фінансові, зовнішньоекономічні відносини), правові фактори, пов'язані зі створенням і функціонуванням туристичного законодавства [3, с. 52].

Розвиток туризму у поточній та стратегічній перспективі потребує активнішої підтримки з боку урядів: у плані інформації та просування, зокрема забезпечення співпраці в усіх сферах, а також забезпечення інфраструктурою.

Розвиток туризму можливий завдяки врахування всіх аспектів законодавства, стосовно інших галузей національної економіки, таких як транспорт, зайнятість, охорона здоров'я, сільське господарство, харчова промисловість, зв'язок та ін.

Розвиток вітчизняної туристської галузі має позитивну динаміку, що викликає зацікавленість держави в її підтримці, посилюється вплив туризму на соціально-економічні процеси життя і діяльності суспільства. Прийнятий Верховною Радою України Закон “Про туризм” констатує: “Держава проголошує туризм одним з пріоритетних напрямів розвитку національної культури та економіки і створює сприятливі умови для туристичної діяльності” [1].

Доцільність функціонування державних органів управління зумовлюється існуванням широкого кола регуляторних питань, прийняття та практична реалізація яких перебуває поза можливостями і компетенцією окремих підприємств і організацій.

Таким чином, на розвиток туризму, в глобалізаційних умовах, впливають політичні, економічні, технічні, культурологічні та соціальні фактори. Інтенсивний та екстенсивний розвиток туризму спостерігається в країнах із сприятливою внутрішньою і зовнішньою державною політикою, сталістю соціально-економічної системи.

Список використаних джерел

1. Про туризм : Закон України від 15.09.1995 р. № 324/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр>.
2. Биржаков М. Б. Введение в туризм : учеб. пособ. *Санкт-Петербург : Издательский дом Герда*. 2014. 337 с.
3. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристичні ресурси України. *Київ: КНУ ім. Шевченка*. 2011. 395 с.

СЕКЦІЯ 7. ТУРИЗМ

УДК 338.48

JEL Classification: L83, M31

Гринюк Д. Ю., канд. географ. наук,
асистент кафедри країнознавства та туризму,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ТУРИСТИЧНОГО БРЕНДИНГУ ТЕРИТОРІЙ

На сучасному етапі слід визнати, що серед сфер економічної діяльності, які зазнали найбільших втрат є саме туристична діяльність. Соціальні та економічні виклики сьогодення, напружена епідеміологічна ситуація в багатьох державах світу та в Україні дещо пригальмували розвиток такого прибуткового напрямку бізнесу, як міжнародний туризм. Тим самим, було завдано матеріальних збитків багатьом його суб'єктам. Залишається вкрай актуальним збереження низки науково-практичних пошуків в площині рекреаційно-туристичної спеціалізації територій та їх туристичного брендингу. Інструментарієм та мотиваційним базисом наукового підґрунтя таких досліджень певною мірою виступає цикл суспільно-географічних наук. Завдяки їх досягненням обґрунтовується розуміння категорії території, її ресурсів, системи мотиваційних чинників, рекреаційно-туристичного потенціалу тощо. Відповідно, географія природокористування, рекреаційна географія, географія курортів та туризму, географія екскурсійної справи, туризмознавство, медична географія, географія курортів, географія соціальної інфраструктури, історична географія та багато інших галузей і систем знань даного циклу створюють платформу для здійснення можливості брендингу території. За таких умов перед дослідником постає важливе науково-практичне завдання: синтезувати багатоаспектну географічну інформацію про ту чи іншу територію, сформувавши при цьому її позитивний "портрет". В якості об'єкту дослідження може виступати територія будь-якого рангу. Найбільш зручними територіями щодо дослідження можливості їх брендингу виступають, зазвичай, адміністративні одиниці: райони, регіони, землі, провінції, штати, воєводства тощо. Алгоритм такого дослідження території з позиції туризму повинен слугувати реалізації головного завдання – брендингу території [1]. Відправною точкою таких досліджень мають виступати ресурси території, що досліджуються в аспекті фізико-географічного, економіко-географічного, природоохоронного, історичного,

Гринюк Д. Ю. Методичні аспекти туристичного брендингу територій. *Перспективи розвитку економіки та управління в умовах кризи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 20 липня 2020 р). Одеса : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2020. С. 71 – 73.

соціо-культурного, соціально-інфраструктурного, адміністративно-управлінського та інших змістових компонентів. Пропонується певний змістовий алгоритм у послідовності дослідження різнорангових територій, що покликаний не лише вивченню компонентів даної системи, а й пошуку, популяризації тих компонентів характеристики, які здатні підвищити регіональну конкурентоспроможність.

Отже, ресурсно-подієвий паспорт території (адміністративно територіальна одиниця, район, область) відповідно буде включати в процесі дослідження:

1. Територію, статус, дата утворення, склад.
2. Географічне положення, економіко-географічне положення.
3. Рельєф території.
4. Ландшафти території.
5. Кліматичні ресурси та сезонність.
6. Ресурсозабезпеченість території.
7. Природоохоронні території (парки, ботанічні сади, пам'ятки садово-паркового мистецтва, заповідники, заказники, лісомисливські господарства... тощо).
8. Архітектурні стилі та культурологічні епохи, що відображені у забудові. Релігійні споруди та час їх виникнення.
9. Подієвий соціально-культурний каркас території. Міста та пам'ятні і цікаві об'єкти природного та культурного походження. Характеристика міст, як локалітетів подієвих ресурсів.
10. Усталені спеціалізовані види туризму досліджуваної території та його перспективи.
11. Туристський цикл території. Динаміка турпотоків, сезонність турпотоків, економічна ефективність турпотоків, екологічний стан та проблеми.
12. Сучасна індустрія туризму та оздоровлення (характеристика туристичних центрів та курортів). Туристичний продукт з урахуванням специфіки території (фрагменти туристичних маршрутів території, наявних та перспективних).
13. Гомогенні (біосоціальні ресурси) – персоніфікація території: ПІБ історичної постаті або цікавої особи, місце народження або місце діяльності відомої людини, сфера професійних інтересів досліджуваної постаті, пам'ятні знаки, що пов'язані з її життям та діяльністю.
14. Висновки про подієві ресурси що є ключовими у розвитку території, їх специфіка та приналежність (громадські, мистецькі, спортивні, культурно-історичні, релігійні, економічні, політичні) до брендингу.

Подієвий соціально-культурний каркас території певного регіону, а також його фізико-географічні, природничі характеристики та ознаки сприяють формуванню цілісного уявлення про ресурсно-подієву характеристику різнорангових територій. Особливе чільне місце в такому дослідженні посідає характеристика міст та інших форм населених пунктів, що сприяє розкриттю історіографії території та виявленню найбільш перспективних подієво-туристичних локалітетів. Від так, подібні дослідження слугують не лише позиціонуванню різнорангових територій на предмет їх

економічної конкуренції, а й сприяють популяризації туристичної функції місцевостей. Подібні дослідження посилюють багатоаспектний інтерес до регіонів та місцевостей, що не мають широкої інформаційної популяризації і заслуговують на туристичний брендинг.

Список використаних джерел

1. Gryniuk D. Iu. (2014). Teoretychni ta prykladni aspekty investytsiino-innovatsiinoho rozvytku rehionu (na prykladi Kyivshchyny) [Theoretical and applied aspects of region investment and innovation development (Kyiv region)]. Neohrafiia i suchasnist. Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova. K.: NPU, 19 (31), 234 – 250.

УДК 379.851

JEL Classification: L83

Левченко Ю. В., канд. техн. наук,
доцент кафедри технологій харчових
виробництв і ресторанного господарства,
ВНЗ Укоопспілки “Полтавський університет
економіки і торгівлі”, м. Полтава

Геречук А. М., канд. техн. наук,
старший викладач кафедри технологій
харчових виробництв і ресторанного господарства,
ВНЗ Укоопспілки “Полтавський університет
економіки і торгівлі”, м. Полтава

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГАСТРОНОМІЧНОГО ТУРИЗМУ НА ПОЛТАВЩИНІ

Більшість населення нашої країни протягом багатьох останніх років орієнтувалася виключно на міжнародний туризм, в результаті чого внутрішній туризм, який має могутній потенціал, залишався в тіні та майже не розвивався. Так, відповідно до статистичних даних 2018 року, українські туроператори реалізували пакетні тури для 456 799 внутрішніх туристів, в той час як кількість реалізованих закордонних турів склала 4 024 704 (без врахування індивідуальних туристів) [1].

Проте, в умовах пандемії COVID-19, туристичні подорожі та відпочинок закордоном стали неможливими через закриття повітряного сполучення та необхідності соціального дистанціювання. Тому, у нинішній ситуації

особливої актуальності набуває саме внутрішній туризм, розвиток та динамічна модернізація якого стали нагальними завданнями.

Експерти туристичної галузі прогнозують, що трендом 2020 року стане внутрішній автомобільний туризм, особливо в напрямках сімейного відпочинку, зелений сільський туризм та активний відпочинок (сплави по річці, квести, відвідування осередків автентичних ремесел) [2].

В цьому сезоні для сімейного та зеленого туризму в Україні набирають популярності гастрономічні тури, адже вони дають туристам можливість отримати нові незабутні враження не лише від природних та історичних пам'яток, а й ознайомитися з національною кухнею певного регіону, традиціями та культурними обрядами, спробувати себе у приготуванні автентичних страв.

Полтавщина має велику туристичну привабливість, оскільки багата надзвичайно цікавими історико-культурними та архітектурними пам'ятками, унікальними рекреаційними ресурсами. Зі всього світу приїздять люди, щоб відвідати знамениті “гоголівські місця”, музей-заповідник “Поле Полтавської битви”, музей-садибу Івана Котляревського, Корпусний сад з монументом Слави, столицю українського гончарства селище Опішня, Мгарський монастир з садом-аптекою, ткацьку майстерню в Решетилівці, численні санаторії Миргорода та багато іншого. Та ще одним скарбом Полтавського регіону є його самобутня і колоритна кухня, оспівана Гоголем і Котляревським, яка вражає найвибагливіших туристів з самими різними смаками.

Проте рівень розвитку гастрономічного туризму у Полтаві та області суттєво поступається таким регіонам як Львівщина, Закарпаття та Одещина, де гастрономічні екскурсії популярніші за музеї, адже в цих областях зосереджена велика кількість крафтових виробництв (сироваріння, виноробство, ягідництво, кавова культура) і концептуальних закладів ресторанного господарства, які експериментують з локальною кухнею.

Аналіз запропонованих турагенціями гастрономічних турів по полтавському регіону показав, що на сьогоднішній день кількість високоорганізованих гастротурів складає близько п'яти. Так в останні роки розвивалися окремі дестинації зусиллями коаліцій громадських організацій та ініціатив громадян, які мають за мету розвиток сільського зеленого туризму та відродження культурної спадщини Полтавщини. Зокрема, активно діючими та популярними для гастрономічного туризму є такі дестинації:

– етно-поселення “Старий Хутір” (селище Опішня) – комплекс оригінальних сільських глиняних будиночків з автентичними національними елементами декору. Для гастротурів створено “Майстерню Опішнянських страв”, Майданчик для гастрономічних фестивалів, Екоферму, є крафтова пивоварня. Для гостей пропонується широкий асортимент страв автентичної полтавської кухні з екологічно чистих продуктів: полтавський борщ, шпундра, соломаха, Баба-шарпанина, качана каша, балабушки, затірка, вергуни, тетеря;

– етно-музей самогону і пива (село Абазівка) – туристична локація, яка розкаже про історію самогоніваріння та пивоваріння, хитрі саморобні апарати, дозволить побувати в діючому цеху, де виробляють крафтове пиво. Гості мають можливість продегустувати різні види місцевого

крафтового пива, а також скуштувати традиційні полтавські страви та побачити майстер-клас з їх приготування;

– історико-культурний комплекс “Вечори на Хуторі біля Диканьки” (село Проні) – ресторанний комплекс зі стилізованим шинком, банкетними будиночками в українському стилі, ставом для риболовлі, конюшнею. Гостям пропонують гастрофестивалі з театралізованими гоголівськими персонажами;

– інтерактивний музей народної гастрономії у туркомплексі “Турист” (місто Полтава) – в експозиції представлено селянський інтер’єр, інтер’єр міщанина та дворянина XIX століття, речі побуту та кухонного ужитку. Для гостей проводять майстер-класи з елементами театралізованого міні-спектаклю по виготовленню галушок та вареників з дегустацією.

Сьогодні кількість закладів ресторанного господарства, які запроваджують автентичні стародавні страви полтавської кухні поступово збільшується. Так, деякі заклади Полтави (“Комора”, “Глухомань”, “Провінція”, “IV Бастіон” та інші) співпрацюють з організаторами туристичних маршрутів, надаючи послуги з проведення екскурсійно-розважальної програми та майстер-класів по приготуванню класичних страв Полтавщини (галушки, вареники).

Проте, не дивлячись на значну кількість закладів ресторанного господарства, які спеціалізуються на полтавській кухні, вони не набули всеукраїнської популярності, що пов’язано з відсутністю оригінального конкурентоспроможного туристичного продукту. Заклади ресторанного господарства не стали самоціллю, а залишилися додатковою складовою дозвілля туристів та їх харчування. Дуже мало ресторанів та кафе зуміли створити “історію” свого закладу, славу та імідж, які б приваблювали гостей з інших регіонів. Тому на запитання “Який легендарний ресторанний заклад відвідати подорожуючому у Полтаві?” важко дати ствердну відповідь.

Приведений аналіз підтверджує необхідність та перспективність розроблення високоорганізованих концептуальних гастротурів закладами ресторанного господарства Полтави та області. Слід зауважити, що створення якісного туристичного продукту в напрямку гастрономічних екскурсій можливе тільки за рахунок співпраці готельно-ресторанних закладів, перевізників, туроператорів та туристичних агенцій, місцевих громадських організацій та органів влади, які разом сформуєть спеціальні пропозиції для залучення туристичних потоків та активного використання внутрішніх ресурсів регіону.

Крім того, перспективним напрямком розвитку гастрономічного туризму Полтавщини є сільський туризм, або агротуризм. Багато туристів цікавляться діяльністю екоферм, бажають спробувати себе у веденні сільського господарства, наприклад, догляд за дрібними тваринами або збір фруктів. Дуже цікавими для туристів є особливості ведення пасіки та процес виготовлення меду. Окремим напрямком є мисливство та риболовля.

Для розвитку агротуризму на Полтавщині є значний потенціал, адже у цьому регіоні зосереджені родючі ґрунти, чисті ріки та озера, ліси та цілющі джерела. Уже сьогодні в полтавському регіоні існують численні фермерські

господарства, 14 господарств області займаються садівництвом, створені численні ягідні ферми, значна кількість людей займається бджільництвом. Для ефективного розвитку агротуристичних маршрутів необхідно створити так звані агрооселі, які дозволять туристам провести активний відпочинок в гармонії з квітучою природою, насолодитися продукцією, зібраною власноруч.

Отже, розвиток гастрономічного туризму на Полтавщині має значні перспективи та є актуальним на сьогоднішній день. Розроблення високоорганізованих оригінальних гастротурів є нагальним завданням для підприємств ресторанної та туристичної галузі.

Список використаних джерел

1. Воронова Т. Як пандемія вплине на розвиток внутрішнього туризму в регіонах України? URL: <http://agro-portal.ua/ua/views/blogs/kak-pandemiya-povliyaet-na-razvitie-vnutrennego-turizma-v-regionakh-ukrainy/> (дата звернення: 9.07.2020).

2. Гурков А. Туризм в умовах пандемії COVID-19: як європейці проведуть це літо? URL: <https://www.dw.com/uk/туризм-в-умовах-пандемії-covid-19-як-європейці-проведуть-це-літо/a-53161241> (дата звернення: 9.07.2020).

УДК 338.48

JEL Classification: L83

Чиняк В. В.,

аспірант кафедри економіки і підприємництва,
старший лаборант кафедри фізичної географії
та раціонального природокористування,
Ужгородський національний університет, м. Ужгород

Пугінська В. В.,

аспірант кафедри економіки і підприємництва,
Ужгородський національний університет, м. Ужгород

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНОЇ ІНДУСТРІЇ В УКРАЇНІ

Економічна система – сукупність усіх видів економічної діяльності людей у процесі їх взаємодії, спрямованої на:

- виробництво;
- обмін;
- розподіл;
- споживання товарів і послуг;
- на регулювання економічної діяльності [1].

Господарська діяльність в економічній системі завжди виявляється організованою, скоординованою тим чи іншим чином, тому економічна система має складну структуру, яка утворюється в процесі взаємодії окремих елементів, якими є:

- продуктивні сили;
- техніко-економічні та організаційно-економічні відносини;
- виробничі відносини або відносини економічної власності;
- господарський механізм.

В основі розвитку людського суспільства лежить виробництво матеріальних і духовних благ, інших цінностей, цілісна сукупність яких забезпечує умови життєдіяльності людини. Будь-яке суспільство, особливо високо розвинуте сучасне, являє собою соціальну систему. Важливою підсистемою суспільства, основою соціальної системи є економічна система [2].

Україна стає на шлях реформування, в якому туристична галузь займає провідне місце. Важливою її складовою є готельний бізнес. Сектор готельної індустрії – найбільш динамічний сектор економіки України. У сучасних умовах розвитку туризму особливої актуальності набувають питання розвитку індустрії гостинності.

Поняття “індустрія туризму та гостинності” розглядається як єдине ціле, оскільки туристи – це споживачі, які мають величезні потреби, що залежать від різних чинників. Індустрія гостинності – це одна із складних та комплексних сфер, в якій завдяки зусиллям працівників задовольняються різні потреби клієнтів та споживачів послуг. У цій індустрії поєднуються різні види людської діяльності: відпочинок, харчування, туризм [3].

Для вдосконалення розвитку туристичного бізнесу необхідно досягти певного рівня конкурентоспроможності. Незважаючи на важке становлення ринкових відносин, в Україні за останні роки відкрилося чимало готелів. Створюються нові підприємства, але через якийсь час частина з них не витримує конкуренції й виходить з бізнесу. Конкуренція - сильний стимул для поліпшення роботи готельного господарства. Гостинність звикли вважати як форму проведення дозвілля, а не як дохідну статтю бюджету. Найважливіші сфери готельного господарства (керування, фінансування, дизайн) є резервами підвищення його конкурентоспроможності. Підприємства готельного господарства функціонують зі значним ступенем ризику. Це пов'язане із сезонним характером, ціновою політикою, залученням додаткових коштів, удосконаленням послуг, функціонуванням приватного сектору поблизу території готельних комплексів, туристичних баз відпочинку.

В умовах конкурентного ринку послуг гостинності підприємства готельного бізнесу при обслуговуванні туристів та інших категорій громадян повинні забезпечити не лише високий рівень комфорту проживання, але й постійно підвищувати рівень сервісного обслуговування клієнтів, пропонувати широкий вибір додаткових та супутніх послуг, у тому числі інформаційних, побутових, посередницьких, послуг бізнес-центру, організації дозвілля та ін.

Закарпаття – відомий в Україні регіон, де традиційно проводяться різноманітні наукові, ділові та культурні зустрічі. Зручне географічне розташування на перетині європейських транспортних магістралей, близькість кордонів низки країн, наявність великої кількості зручних

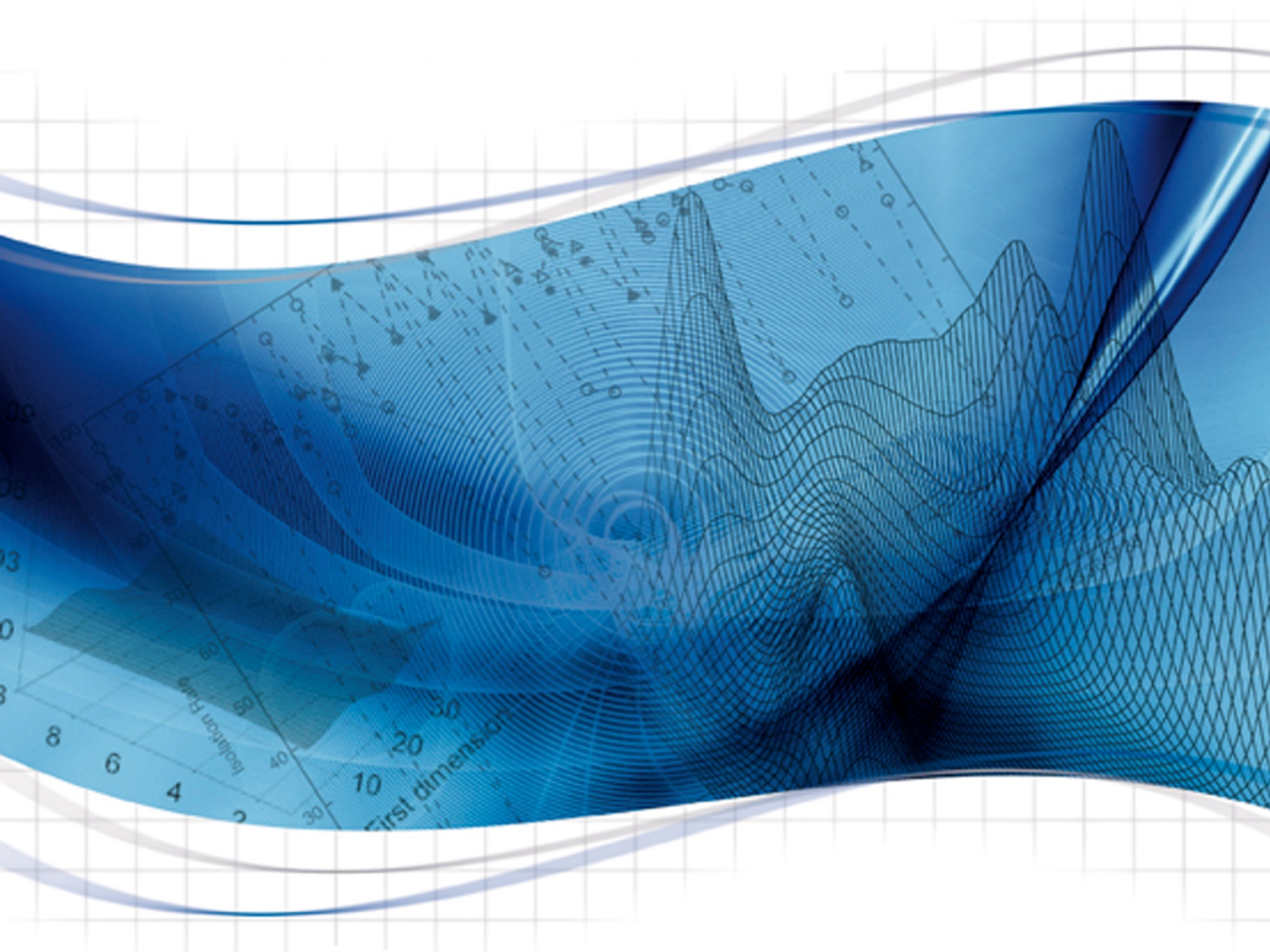
конференц-залів, можливість організації різноманітної культурної програми для учасників заходів створюють умови для активного розвитку в області конгресового туризму [5].

Галузь готельного бізнесу формує обсяг робіт для туризму, транспорту, роздрібної торгівлі, суспільного харчування, страхування, екскурсійного обслуговування, рекламної індустрії. Активний розвиток цієї сфери надасть нові робочі місця, додаткові надходження до бюджету, дозволить сформувати позитивний туристичний імідж окремих регіонів та країни в цілому, тому визначення перспектив розвитку готельного господарства України є актуальним. Але існують такі проблеми, через які українські готелі стають неконкурентоспроможними. Найактуальнішими проблеми цієї індустрії є:

- дефіцит якості обслуговування і сервісу, що не відповідає світовим нормам;
  - територіальна непропорційність;
  - брак кваліфікованих кадрів, що є однією з підстав неефективної організації праці та низького рівня сервісу;
  - неготовність до формування і розвитку готельних комплексів;
  - відсутність мотивації до підвищення ефективності функціонування готелів [4].
- Отже, на нашу думку, проблемами у розвитку індустрії гостинності на сьогодні є:
- відсутність інфраструктури;
  - недостатнє володіння іноземною мовою, культурою мовлення, мовленнєвим етикетом, зокрема;
  - неналежний рівень розвитку інформаційних технологій;
  - недостатнє впровадження інновацій, що відповідають задоволенню потреб споживачів;
  - невідповідність закладів готельного господарства вимогам стандартизації та сертифікації;
  - недоступність готельних послуг масовому споживачу тощо;
  - не менш важливою є проблема пошуку джерел фінансування для будівництва нових і реконструкції вже діючих підприємств [5].

Список використаних джерел

1. Економічні системи : монографія. Т.1 / за ред. д. е. н., проф. Г. І. Башнянина. Львів : Вид-во ЛКА, 2006. 484 с.
2. Економічні системи : монографія. Т. 2 / за ред. Г. І. Башнянина. Львів : Вид-во ЛКА, 2011. 496 с.
3. Мазур В.С. Індустрія гостинності – ефективний інструмент розвитку туристичного бізнесу. *Журнал європейської економіки*. 2015. Т. 14. № 3. С. 273 – 286.
4. Папп В. В. Роль готельного господарства у розвитку туризму в регіоні. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія “Економіка”*. 2015. Вип. 2 (46). С. 207 – 212.
5. Сембер А. Ю., Хома Т. В. Сучасні підходи до розвитку індустрії гостинності. *Інновації в управлінні асортиментом, якістю та безпекою товарів і послуг* : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 7 грудня 2017 р). Львів : Растр-7, 2017. С. 314 – 316.

**Research
Europe.org**

Journal Online Ltd